

BISDOM BREDA

A photograph showing a priest in a black cassock and white clerical collar shaking hands with a woman wearing a purple shirt and glasses. They are both smiling. In the background, other people are visible, including a man in a blue shirt. The scene appears to be an indoor meeting or event.

Bestuursbrochure

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4	Geloven in kunst	21
Januari 2012	5	Eerste jongerenviering op weg naar de Wereldjongerendagen	22
Inbezitname zetel door bisschop Liesen	5	Afscheid vicaris-generaal Vincent Schoenmakers	23
Februari 2012	6	Oktober 2012	24
Eerste viering bisschop Liesen als bisschop van Breda	6	Diocesane vormelingsdag Lopend Vuurtje	24
Vergadering van de DREA (Diocesane Raad voor Economische Aangelegenheden)	7	Start Jaar van het Geloof	25
Maart 2012	8	Afronding diocesaan beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk'	26
Studiedag liturgie over liturgie en sociale leer	8	November 2012	28
TV-uitzending Geloofsgesprek met Henk Witte (Jaar van het Geloof)	9	Gebedskring roepingen	28
April 2012	10	Afsluiting Basis cursus Parochiebestuur	28
Speciale uitgave van Analecta voor de samenvoeging van parochies	10	VPV-dagen voor pastorale beroepskrachten over het vieren van het Pastriduüm	29
Roepingenzondag	10	December 2012	30
Mei 2012	12	Nieuwe initiatieven vanwege catechese en geloofsoverdracht	30
Antoniusacademie over zorg in de wijk	12	Einde eerste jaar Inclusieproject voor meer integratie van mensen met een beperking in het parochiële leven	31
Gouden priesterjubileum bisschop Muskens	13	Januari 2013	32
Juni 2012	14	Nieuwe serie Geloofsgesprekken over catechese en geloofsoverdracht i.s.m. Omroep RKK	32
Oprichting van twee vicariaten	14	Interview met bisschop Liesen over de kerkgebouwen	32
Werkbezoek bisschop Liesen aan de penitentiaire inrichting Torentijd	14	Start werkbezoeken aan de parochies van het bisdom van Breda	33
Diakenwijding van Gerrit Fennema	15	Diaconaal werkbezoek aan de Vincentius vereniging Breda	33
Juli 2012	16	Nieuwe Lekenraad en Priesterraad	34
Verhuizing van het Antoniushuis voor priesterstudenten van het bisdom van Breda	16	Financiële paragraaf	36
Zomeractiviteit voor ouderen	17	Bijlage 1: Afronding 'In de duizend gezichten van Uw volk'	39
Augustus 2012	18	Bijlage 2: Overzicht priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers	41
Bisdommagazine 'Nieuwe evangelisatie: Kerk zijn in deze tijd' (Jaar van het Geloof)	18	Bijlage 3: Priesterstudenten en diakenstudenten	42
Opening studiejaar Priester- en Diakenopleiding Bovendonk	19	Bijlage 4: Fondsen van het bisdom	43
September 2012	20	Bijlage 5: Kerncijfers	44
Studiedag bisdom van Breda n.a.v. seksueel misbruik van minderjarigen door vertegenwoordigers van de Katholieke Kerk	20	Bijlage 6: Kerkgebouwen	45
		Bijlage 7: Personeelsmutaties	46

Beste lezer(es),

Voor u ligt de Bestuursbrochure van het bisdom Breda. Terugkijkend naar het afgelopen jaar (januari 2012 - januari 2013) zien we dat er enkele veranderingen hebben plaats gevonden, zoals de overgang in juni 2012 van drie dekenaten met eigen rechtspersoonlijkheid naar twee vicariaten als onderdeel van het bisdom; daarmee werden de lijnen van parochies naar het bisdom heel kort. Deze verandering was al eerder ingezet, maar toch was het voor zowel het bisdom en de kersverse bisschop als voor de nieuw gevormde vicariaten nodig om in te spelen op die nieuwe situatie. In een goed samenspel met de vicariaten zijn inmiddels de werkbezoeken aan de parochies begonnen.

Een andere belangrijke gebeurtenis was het afscheid van vicaris-generaal Vincent Schoenmakers op 30 september in Hoeven. Hijzelf onderstreepte zijn jarenlange, grote betrokkenheid en persoonlijke band met het bisdom door de opbrengst van de inzameling voor een geschenk te bestemmen voor de (voortgezette) opleiding van priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en kaderleden in de bisdommen van Paramaribo en Breda. In zijn bescheiden en loyale inzet was hij voor ons allen een vertrouwd gezicht en een steun en toeverlaat.

Deze Bestuursbrochure biedt meer dan een overzicht van belangrijk nieuws van het afgelopen jaar. Het is een historische opsomming, die iets heeft van een terugkijkend 'gewetensonderzoek', en die anderzijds een vooruitziend, duidend en in die zin zelfs profetisch karakter heeft. We willen u en ook onszelf hiermee rekenschap geven over ons 'woord en gedachte, doen en laten'.

We willen goed reageren op wat voorvalt, maar ook zelf vanuit de genade van ons geloof en de kracht van het evangelie ons leven en werken inrichten. Daarom bevat deze brochure enerzijds de belangrijke gebeurtenissen in ons bisdom per maand (kwantitatief), en is hij anderzijds opgebouwd vanuit de kwaliteitsvisie rond de zes beleidsterreinen. Naast de vertrouwde logo's van de zes beleidsterreinen noemen wij ook het Jaar van het Geloof dat op 11 oktober 2012 officieel startte en duurt tot 24 november 2013 (het feest van Christus Koning).

Ik spreek de hoop uit dat het kennismaken van de inhoud van deze Bestuursbrochure u een goed beeld geeft van de dingen die ertoe doen in de Kerk van Breda, en dat deze Bestuursbrochure vrucht mag dragen voor onze gezamenlijke gelovige inzet in het bisdom van Breda.

Bisschop J. Liesen

28 januari: Inbezitname zetel door bisschop Liesen

Inbezitname zetel door bisschop Liesen

Op 28 januari 2012 nam bisschop Liesen de bisschopszetel van Breda in bezit tijdens een plechtige eucharistieviering in de H. Antoniuskathedraal. De viering werd geopend door bisschop Van den Hende en na de inbezitname van de zetel geleid door bisschop Liesen. Bisschoppen uit Nederland en Vlaanderen waren naar Breda gereisd om de installatieviering bij te wonen. Ook de beide emeriti-bisschoppen van Breda, mgr. Ernst en mgr. Muskens, waren aanwezig evenals verschillende burgerlijke autoriteiten, zoals commissaris van de koningin W. van den Donk van Noord-Brabant, de gouverneur van de Koninklijke Militaire Academie generaal-majoor Tieskens en burgemeester Van der Velden van Breda.

In zijn homilie sprak bisschop Liesen onder meer over leiding geven en verantwoordelijkheid dragen in het spoor van Jezus Christus, als dienaar zijn van elkaars geluk, naar Gods plan. "Door een beslissing van onze heilige vader paus Benedictus XVI komen een bisdom en zijn nieuwe bisschop bij elkaar. Natuurlijk is daar ook wel menselijk werk aan te pas gekomen, maar in de Kerk geloven we dat de heilige Geest de beslissingen van de paus stuurt, en de resultaten zijn altijd vreugdevol als we ons erop toelagen om - zoals Jezus dat noemt: de wil van God te volbrengen. En concreet betekent dat voor ons: dienstbaar te worden aan elkaars geluk naar Gods plan. [...] Ons leven is onderdeel van de heilsgeschiedenis, dat is een plan waarmee God begonnen is, een plan waaraan Jezus een beslissende wending heeft gegeven door dienaar te zijn tot het uiterste en daardoor is het een plan dat doorloopt tot in onze tijd."

"Als Kerk staan we voor serieuze uitdagingen en er zijn geen simpele oplossingen. Het is goed om dan vast te houden wie we zijn. Wij worden niet bepaald door de kritiek van mensen die ons of die de Kerk niet mogen. Wat wij samen doen in de maanden en jaren die voor ons liggen, hoe wij gaan antwoorden op de uitdagingen van onze tijd, dat bepaalt wie wij echt zijn. De uitdaging van onze tijd aangaan, betekent altijd beginnen bij wat absoluut vaststaat en zeker is: bij Christus, bij zijn liefde voor ons die Hij heeft bewezen door zijn leven te geven, en die ons tot Kerk maakt, steeds beginnen bij Christus die als enige ons in staat kan stellen Hem na te volgen. Als Kerk vieren we daarom steeds eucharistie: dat is werkelijk, zoals het Tweede Vaticaans Concilie het noemde, bron en hoogtepunt van ons leven als gelovige mensen. Deelnemen aan de eucharistie vraagt van ons elke keer dat we een heldere keuze maken: voor Christus, voor elkaar, en dat we daaruit steeds de consequenties trekken voor een dienstbaar leven. Moge God ons dat geven."

- 5 februari: Eerste viering bisschop Liesen als bisschop van Breda bij gelegenheid van de opening van het eeuwfeest van de basiliek Oudenbosch
- 5 februari: TV-uitzending Geloofsgesprek met bisschop Liesen door Omroep RKK
- 10 februari: Antoniusacademie over economie: verantwoordelijkheid nemen en geven
- 14 februari: Start rondgang langs pastorale teams in Zeeland i.v.m. het Inclusieproject voor meer integratie van mensen met een beperking in het parochiële leven. Dit project startte januari 2012.
- 27 februari: Vergadering van de DREA (Diocesane Raad voor Economische Aangelegenheden)

Eerste viering bisschop Liesen als bisschop van Breda

Bisschop Liesen opende op zondag 5 februari 2012 de viering van het eeuwfeest van de basiliek in Oudenbosch. Dit gebeurde in een pontificale eucharistieviering waarin de bisschop hoofdcelebrant was. Op 11 juli 1912 verhief paus Pius X de parochiekerk van Oudenbosch tot basiliek. Voor de parochie vormde dit de aanleiding voor een feestjaar dat op 5 februari begon. Deze datum is gekozen omdat de parochie is toegewijd aan de Heiligen Agatha en Barbara. De Kerk gedenkt de eerste patrones op 5 februari.

De parochie liet het eeuwfeest niet ongemerkt voorbijgaan. Gedurende het hele jaar waren er feestelijke vieringen, catechetische bijeenkomsten en activiteiten voor de Oudenbosche gemeenschap. De zeven werken van barmhartigheid liepen als een rode draad door het jaar heen. Op zondag 15 april kwam de tv-uitzending van de eucharistie uit Oudenbosch, evenals het voorafgaande Geloofsgesprek met pastoor Maickel Prasing. Op 16 september was kardinaal Peter Turkson in Oudenbosch te gast. Deze Ghanese kardinaal is sinds 2009 president van de Pauselijke Raad voor Gerechtigheid en Vrede. Hij werd tevens welkom geheten op de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk en had een ontmoeting met studenten.

Op 6 oktober was mgr. W. Eijk aanwezig bij de nationale basiliekendag. Mgr. Van den Hende was de hoofdcelebrant bij de pontificale slotviering op zondag 9 december, de feestdag van de heilige Barbara.

Vergadering van de DREA (Diocesane Raad voor Economische Aangelegenheden)

financiën

De Bestuursbrochure van januari 2012 gaf aan dat de begroting 2012 afsloot met een negatief saldo van € 110.000,- ondanks de eenmalige grote verrekening i.v.m. aan parochies uitgebrachte bouwadviezen (begeleiding van restauratietrajecten). De DREA (Diocesane raad voor Economische Aangelegenheden), die toezicht houdt op de financiën van het bisdom, keurde de begroting goed onder de voorwaarde dat er maatregelen worden genomen om dit tekort terug te brengen. Op maandag 26 november 2012 werd de begroting 2013 besproken in de DREA. De begroting sloot met een negatief saldo van € 55.000,- De DREA gaf enige extra tijd voor het opstellen van een plan om deze en toekomstige tekorten op te vangen. In het bisdombestuur zijn gesprekken gaande over het definiëren van kerntaken. Deze zijn gekoppeld aan een beleidsvisie die aangeeft wat op diocesaan niveau nodig is voor de toekomst van parochies en het bisdomkantoor. Daaruit volgt hoe de diocesane organisatie het beste ingericht kan worden en welke financiële en organisatorische aanpassingen hiervoor nodig zijn. De DREA heeft de begroting voor 2013 goedgekeurd en wacht op het meerjarenplan van het bisdombestuur dat eind maart 2013 aan de DREA zal worden aangeboden ter bespreking.

(Foto: R. Mangold)

- 4 maart: Cursus projectmatig werken in parochies
- 4 maart: TV-uitzending Geloofsgesprek met pastoor-deken Wiel Wiertz, eerste jaar van mediaveringen vanuit de H. Michaelkerk
- 6 maart: Studiedag liturgie over liturgie en sociale leer
- 18 maart: viering voor de overleden bisschoppen
- 18 maart: TV-uitzending Geloofsgesprek met Henk Witte (Jaar van het Geloof)

Studiedag liturgie over liturgie en sociale leer

Ongeveer 75 personen bezochten op dinsdag 6 maart 2012 de studiedag liturgie van de Diocesane Commissie voor de Liturgie in het bisdom Breda. De studiedag ging over de relatie tussen de katholieke sociale leer en de liturgie. Het plenaire gedeelte van de studiedag vond plaats in de bibliotheek van het conferentiecentrum Bovendonk in Hoeven. Er was een groot aantal vrijwilligers op de studiedag aanwezig.

Diaken Fred van Iersel, functionaris voor de sociale leer van de Kerk in het bisdom van Breda, nam voor zijn voordracht de sociale leer als uitgangspunt. Hij baseerde zich op het Compendium van de Sociale Leer van de Kerk en werkte de relatie tussen sociale leer en de verkondiging verder uit. “De kunst is om bij preken en overwegingen periodiek de actualiteit en relevantie van de katholieke sociale leer te laten zien zonder te moraliseren of te politiseren. Het gaat veel meer om appellerend te prikkelen tot gewetensvorming in de vorm van verdieping, reflectie, en te prikkelen tot dialoog vanuit de geloofsgemeenschap.” De preek is gericht op verkondiging en onderricht, op aansprekende geloofsuitleg. In deze context kunnen sociaal-ethische thema’s aan de orde komen. “Ze moeten zodanig aan de orde worden gesteld dat de toehoorder uitgenodigd wordt Christus in woord en daad na te volgen,” gaf hij aan.

Joris Polfliet, priester van het bisdom Gent en secretaris van de Interdiocesane Commissie van Liturgische Zielzorg in Vlaanderen, belichtte de relatie tussen eucharistie en sociale leer en diaconie vanuit de liturgie zelf. Hij liet zien hoe de liturgie van het hart (het gebed) doorgetrokken moet worden in een concrete levenswijze. Door onze ontmoeting met Christus worden we verenigd met elkaar. De liefde van de christen komt voort uit de ontmoeting met Gods liefde. Polfliet liet zien dat de eucharistie een leerschool is van dienstbare inzet. Hij illustreerde dit met teksten van de verschillende oraties van de eucharistievieringen. Het sacrament van de eucharistie moet ons aansporen tot een moedige inzet in de wereld.

TV-uitzending Geloofsgesprek met Henk Witte (Jaar van het Geloof)

geloof

In 2012 stonden de Geloofsgesprekken op tv vanuit het bisdom van Breda in het teken van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) en het Jaar van het Geloof (2012-2013). Mgr. Van den Hende opende de serie op zondag 8 januari met een gesprek over de actuele betekenis van het Tweede Vaticaans Concilie. Op zondag 18 maart was Henk Witte te gast in het Geloofsgesprek. Hij is hoogleraar aan de Faculteit Katholieke Theologie (FKT). Witte volgde Vaticanum II als jonge jongen. “Ik zat nog op school en Vaticanum II was heel spannend. ’s Avonds om vijf voor zeven zond de KRO elke dag op de radio het ‘Conciliejournaal’ uit. Die sfeer is blijven hangen. Tijdens het Concilie zaten 2500 concilievaders te vergaderen. En je deed mee. Je volgde het, omdat je erop betrokken was. Voor de inhoud was ik te jong, 15 of 16, maar dat er iets aan het gebeuren was, kreeg je volop mee.”

“Het Concilie was het initiatief van paus Johannes XXIII, drie maanden nadat hij paus was geworden. Hij constateerde dat er iets moest gebeuren om de Kerk bij de tijd te brengen. ‘Aggiornamento’ betekent letterlijk ‘bij de dag brengen’. Het gaat er om de Kerk bij ‘vandaag’ te brengen. Dat was het vandaag van toen. Elke tijd opnieuw moet de Kerk zich met de actualiteit uitzetten. Het bij de tijd brengen van de Kerk is daarom nooit af. Als de tijd en de context veranderen, moet je dat weer opnieuw doen. Het gaat er om dat de Kerk haar boodschap zo brengt dat de wereld er iets mee kan. Een ander belangrijk punt was dat de paus iets wilde doen aan de verdeeldheid van de Kerken. Hij wilde een Concilie om te werken aan herstel van de eenheid.”

Met Vaticanum II vernieuwde de Kerk zich, zo blijkt onder meer uit de constitutie *Gaudium et spes*, vreugde en hoop. De tekst daarvan begint met de nauwe verbondenheid van de Kerk met de wereld: “De vreugde en de hoop, het leed en de angst van de hedendaagse mens, vooral van de armen en van alle lijdenden, zijn ook de vreugde en de hoop, het leed en de angst van Christus’ leerlingen; en er is niets echt menselijks, of het vindt weerklank in hun hart.” Witte: “Het gaat om de Kerk in de wereld. En wat er buiten de Kerk gebeurt is nooit alleen bedreiging of kwaad, omdat God in de wereld aan het werk is.”

Het Geloofsgesprek werd bewerkt en opgenomen in het bisdommagazine ‘Het Tweede Vaticaans Concilie: Kerk zijn in deze tijd’ (2012/1).

- 4 april: Chrismamis in Wouw
- 12 april: Eerste maal kadercursus sociale leer en diaconie
- 14 april: Jaarlijkse informatiedag op Bovendonk voor mannen, jonger en ouder, met belangstelling voor de opleiding tot priester of diaken
- 16 april: Start lezingenreeks in de kathedraal over het Tweede Vaticaans Concilie, openingslezing door mgr. Ernst (Jaar van het Geloof)
- 20 april: Gesprek bisdombestuur en rector Schnell over de priesteropleiding, mede i.v.m. het onderwerp seksueel misbruik
- 26 april: Speciale uitgave van Analecta voor de samenvoeging van parochies
- 29 april: Roepingenzondag

Speciale uitgave van Analecta voor de samenvoeging van parochies

Parochies, caritasinstellingen, pastorale teams en regionale projectgroepen in het bisdom van Breda ontvingen in april een speciale uitgave van Analecta. Deze uitgave van de Analecta bevat een protocol en andere informatie om de samenvoeging van parochies goed te laten verlopen. Elk samenwerkingsverband schrijft een parochieplan. Goedgekeurd door de bisschop van Breda geeft het parochieplan aan hoe het samenwerkingsverband zich in de komende jaren zal ontwikkelen. De Analecta special 2012 geeft aan waaraan de opzet en inhoud van een parochieplan moeten voldoen. De uitgave sluit aan bij de Analecta special die een jaar eerder, in 2011, verscheen. Die bevatte de regelingen voor de organisatorische inrichting van het samenwerkingsverband.

besturen

Roepingenzondag

“Het is belangrijk dat er in de Kerk gunstige voorwaarden worden geschapen, opdat bij velen een ‘ja’ kan opbloeien als een edelmoedig antwoord op de roepstem van Gods liefde.” Dit zei paus Benedictus XVI in zijn boodschap voor Roepingenzondag 29 april (4e zondag van Pasen). De paus wijst voor de roepingpastoraal op het belang van een groeiende vertrouwde met de heilige Schrift en een aandachtig en voortdurend persoonlijk en gemeenschappelijk gebed “om te goddelijke roepstem te kunnen horen te midden van de zovele stemmen die het dagelijkse leven vullen.” Vooral echter de eucharistie dient het vitale middelpunt te zijn van de weg van iedere roeping. Paus Benedictus: “Hier raakt Gods liefde ons in het offer van Christus, de volmaakte uitdrukking van liefde, en hier leren wij steeds opnieuw de ‘hoge mate’ van Gods liefde beleven. Woord, gebed en Eucharistie zijn de kostbare schat om de schoonheid van een leven dat geheel wordt besteed voor het Rijk, te begrijpen.”

geloof

Speciaal voor Roepingenzondag 29 april 2012 werd een gebedskaartje gemaakt voor parochies. Het gebedskaartje bevat een gebed om roepingen en korte informatie over mgr. Frencken en de Mgr. Frenckenstichting voor de priesteropleiding in het bisdom van Breda. Mgr. Frencken was een inspirerende priester van het bisdom van Breda, die aan de wieg stond van de Vereniging van Catechisten. In hem gaat aandacht voor de sacramenten, met name de eucharistie, samen met een groot engagement vanwege de sociale leer van de Kerk.

De gebedskring roepingen van het bisdom kwam bijeen in de H. Antoniuskathedraal te Breda voor het bidden van de vespers. Bisschop Liesen celebreerde deze samen met rector Schnell van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk. De vespers werden besloten met een korte aanbidding. Leden van de gebedskring roepingen ontvangen tweemaal per jaar een uitnodiging om samen met de bisschop en de rector de vespers te bidden voor roepingen. Ook de priesterstudenten van het bisdom van Breda nemen hieraan deel. Een van deze vespervieringen met gebed voor roepingen is steeds op Roepingenzondag (de vierde zondag van Pasen). De andere vindt in het najaar plaats, op het feest van Christus Koning.

De roepingenvespers waren extra druk bezocht, omdat vanwege hun reünie veel deelnemers aan de bisdombedevaart 2011 naar Assisi en Padua zich bij de vespers aansloten. Tijdens deze reünie maakte deken Paul Verbeek de bestemming van de volgende bisdombedevaart bekend. Het bisdom van Breda zal in de herfstvakantie van 2014 pelgrimeren naar Czestochowa. Tegelijkertijd maakte hij het thema van de nieuwe bedevaart bekend. Dit luidt: ‘Open je hart voor Christus.’ Dit was een belangrijk thema van het pontificaat van de zalige paus Johannes Paulus II, die in de omgeving van Czestochowa, in Wadowice, geboren is.

(Foto: R. Mangold)

- 3 mei: Publicatie bisdommagazine 'Het Tweede Vaticaans Concilie: Kerk zijn in deze tijd' (Jaar van het Geloof)
- 7 mei: Inleiding mgr. Van den Hende in de lezingenreeks in de H. Antonius kathedraal over het Tweede Vaticaans Concilie (Jaar van het Geloof)
- 11 mei: Antoniusacademie over zorg in de wijk
- 14 mei: Bijeenkomst voor pastorale beroepskrachten over het Woord van God
- 17 mei: Gouden priesterjubileum bisschop Muskens
- 21 mei: Afsluiting door rector Schnell van de lezingenreeks in de kathedraal over het Tweede Vaticaans Concilie (Jaar van het Geloof)

Antoniusacademie over zorg in de wijk

Op vrijdag 11 mei organiseerde het bisdom van Breda een rondetafelconferentie over zorg in de wijk. Het gesprek ging over de vraag: Wat zijn de gevolgen van decentralisatie, extramuralisering en 'vermarketing' van de zorg en hoe kunnen de wijk, parochie en andere betrokkenen omgaan met (nieuwe) uitdagingen? Een aantal mensen werd gevraagd om deze vraag vanuit hun deskundigheid te beantwoorden. Bisschop Liesen, en medewerkers van de bisdomstaf namen deel aan deze Antoniusacademie.

Ter sprake kwamen onder meer de extra zorginzet die nodig is in de leefomgeving en in de wijk door vrijwillige mantelzorgers, wijkverpleging, etc. Er kan een toename van hulpaanvragen worden verwacht, niet alleen in omvang, maar ook in intensiteit. Er werd ook gesproken over de vraag of de vrije markt werkt in de zorg. Die gaat uit van de regie die mensen zelf wensen, maar waartoe ze soms niet meer in staat zijn. Ook komt het voor dat de wens van een zorgbehoevende niet overeenkomt met de mogelijkheden van een hulpverlener. Niet alleen de bezuinigingen of de groei van de zorgvraag, maar ook de markt zelf drukt op de vrijwilligers en mantelzorgers.

De Antoniusacademie behoort tot de diocesane diaconale projecten. Het is een forum waar mensen uit Kerk en samenleving op uitnodiging van de bisschop van Breda bij elkaar komen om een thema uit de sociale leer van de Kerk nader uit te werken en uit te dragen. De bijeenkomsten vinden plaats in de ontmoetingsruimte van de H. Antoniuskathedraal.

De heilige Antonius (12e-13e eeuw), patroonheilige van de kathedraal in Breda, had in zijn tijd veel oog voor het leven en de ontplooiingskansen van individuele armen. Antonius had ook zorg voor rijken en machtigen, namelijk dat zij door zijn prediking op hun beurt evenzeer oog zouden krijgen voor het leven van de kleinen en hen als mens, naar Gods beeld geschapen, zouden herkennen en erkennen.

(Foto: R. Mangold)

Gouden priesterjubileum bisschop Muskens

Op Hemelvaartsdag 17 mei vierde mgr. Muskens met een plechtige eucharistieviering in de H. Antoniuskathedraal dat hij vijftig jaar geleden priester werd gewijd in de Bossche Sint Janskathedraal (16 juni 1962). Bisschop Liesen was de hoofdcelebrant en verzorgde de homilie tijdens dit feest van de Kerk en het priesterfeest van bisschop Muskens. Onder de concelebranten bevonden zich onder anderen bisschop Ernst, emeritus-bisschop van Breda, en vicaris-generaal V. Schoenmakers. De kathedrale cantorij onder leiding van Jan Schuurmans verzorgde de gezangen. Onder de aanwezigen bevonden zich familieleden van bisschop Muskens, vertegenwoordigers van de Sint Paulusgemeenschap te Teteringen en de Scheutisten, gemeenschappen waarin bisschop Muskens na zijn emeritaat leeft.

Bisschop Muskens toonde zich dankbaar voor alle inspirerende mensen die hij tijdens zijn vijftigjarig priesterleven overal ter wereld heeft mogen ontmoeten. "Deze ontmoetingen vormen voor mij een bron van hoop." Als teken van zijn verbondenheid met bisschop Liesen en het Tweede Vaticaans Concilie schonk mgr. Muskens hem de bisschopsring, die paus Paulus VI schonk aan iedere bisschop die deelnam aan het concilie. Voor Breda was bisschop De Vet op dit concilie aanwezig. Na zijn overlijden in 1967 kwam de ring in handen van bisschop Ernst die hem doorgaf aan bisschop Muskens bij diens bisschopswijding.

Namens het bisdom sprak vicaris-generaal Schoenmakers de bisschop toe. Hij stond kort stil bij Muskens' referentschap voor Kerk en samenleving en bij de bedevaart naar Rome bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan van het bisdom. Toen trokken velen door het baptisterium van de Sint Jan van Lateranen. Daar zat bisschop Muskens, die de aanwezigen vroeg een kruisteken te maken met het doopwater. "Tegen ieder van hen persoonlijk zei u: 'Laat uw leven een weerspiegeling zijn van uw doopsel.' Dat heeft op velen een diepe indruk gemaakt."

- 1 juni: Oprichting van twee vicariaten
- 17 juni: Diakenwijding van Gerrit Fennema
- 17 juni: TV-uitzending Geloofsgesprek met diaken Vincent de Haas
- 20 juni: Start van de vicariaten met een feestelijke eucharistieviering
- 22 juni: Werkbezoek bisschop Liesen aan de penitentiaire inrichting Torentijd

Oprichting van twee vicariaten

Per 1 juni 2012 richtte bisschop Liesen twee vicariaten op in het bisdom van Breda. De vicariaten kwamen in de plaats van de drie dekenaten. De samenvoeging van de drie dekenaten tot twee vicariaten is een logisch vervolg op de samenvoeging van parochies. Vicaris van het vicariaat Middelburg werd pastoor-deken Paul Verbeek (0,5 fte). Stafmedewerker werd diaken Egbert Bornhijm (0,8 fte). Vicaris van het vicariaat Breda werd pastoor-deken Wiel Wiertz (0,5 fte). Stafmedewerker werden Annemiek Waij (0,5 fte) en Geerten Kok (0,5 fte). Op woensdagavond 20 juni 2012 werd de start van de vicariaten gevierd met een eucharistieviering in de Gertrudiskerk te Bergen op Zoom. Gekozen was voor de votiefmis voor Maria, de patrones van het bisdom van Breda. Na de viering volgde een samenzijn in Theater De Maagd. Eerder werd, op donderdag 14 juni, met een vesperviering en aansluitend diner afscheid genomen van de dekenatenbesturen.

Werkbezoek bisschop Liesen aan de penitentiaire inrichting Torentijd

Bisschop Liesen bezocht op vrijdag 22 juni de penitentiaire inrichting Middelburg (Torentijd). Torentijd, gelegen in de vlakte aan de rand van de stad Middelburg, heeft in totaal 230 plaatsen. Het bezoek van de bisschop opende met een gebedsviering met gedetineerden en een ontmoeting. Daarna werd de bisschop rondgeleid door de instelling. Het bezoeken van gevangenen is een van de werken van barmhartigheid. Christus zegt: "Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht" (Matteüs 25, 36). Het werkbezoek van bisschop Liesen stond in het teken van ontmoeting met de gedetineerden en gesprek met degenen die betrokken zijn bij het gevangenispastoraat. De primaire taak van een penitentiaire instelling is insluiting, gaf de directeur Peter Baayens aan, maar hij sprak ook over de contacten die er zijn met onder meer de woningbouwvereniging en schuldhulpverlening als de situatie van gedetineerden daar aanleiding toe geeft. Ook sprak hij over het recht op arbeid, zorg en bezoek.

Naast het pastoraat in de parochies, valt het zogeheten categoriaal pastoraat, zoals het gevangeniswezen en de zorg, onder de verantwoordelijkheid van de bisschop. Pastorale beroepskrachten in het categoriaal pastoraat werken, zoals de medewerkers van de bisschop in de parochies, met een zending of benoeming van de bisschop.

(Foto: J. Wouters)

Diakenwijding van Gerrit Fennema

Bisschop Liesen wijdde op zondag 17 juni Gerrit Fennema (62) tot diaken. De wijding vond plaats in de kerk van de H. Antonius Abt te Chaam, tijdens een plechtige eucharistieviering. Bisschop Liesen wijdde dit jaar nog twee mannen tot diaken. Op 26 maart 2012 werd broeder Christiaan OCSO van de Abdij Maria Toevlucht tot diaken gewijd voor zijn religieuze gemeenschap van Cisterciëncers. Op 13 mei wijdde de bisschop Koenraad Janssen van het bisdom Antwerpen in Bovendonk tot transeunt diaken, op weg naar het priesterschap.

"Dit waren voor mij als nieuwe bisschop de eerste wijdingen die ik mocht toedienen en ze laten meteen de volle breedte van de opleiding zien," aldus de bisschop in een brief aan de abonnees van de nieuwsbrief van Bovendonk. Bovendonk verzorgt zowel de opleiding van religieuzen, alsook de vorming en opleiding van transeunte en permanente diakens. Bisschop Liesen: "Wijdingen zijn vreugdevolle momenten waarop studenten en staf mogen ervaren dat Gods genade in een mensenhart levenskrachtig is en vrucht draagt. Tegelijk is er de menselijke ervaring van eigen broosheid en het meewerken met die genade. Bij die ervaring hoort het zich gedragen weten door een biddende gemeenschap: een roeping is weliswaar een geschenk van God, maar een geschenk dat Hij geeft aan een mens omwille van zijn volk dat erom bidt. Zo is het diaken- en priester- worden niet een eenzame weg maar een steeds meer ingebed worden in de liefde van God voor zijn volk."

"Roeping is altijd een driehoek: God die roept - de mens die wordt aangesproken - het volk Gods dat vraagt. Dat laatste aspect betreft ons allen. Graag wil ik daarom vragen om uw gebed," aldus de bisschop.

- **11 juli: Zomeractiviteit voor ouderen van de Diaconale Stad Roosendaal, de parochie en het diocesane jongerenwerk**
- **Juli: Verhuizing van het Antoniushuis voor priesterstudenten van het bisdom van Breda**

Verhuizing van het Antoniushuis voor priesterstudenten van het bisdom van Breda

geloof

Het Antoniushuis voor priesterstudenten van het bisdom van Breda verhuisde in de zomer van 2012 naar Bovendonk, te Hoeven. Op die locatie is ook de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk gehuisvest.

Het Antoniushuis is het studie- woon- en vormingshuis van het bisdom van Breda voor priesterstudenten van het bisdom. Op Bovendonk vormen de priesterstudenten van het bisdom van Breda een gemeenschap. Het betreft de oudere priesterstudenten, die hun studie en vorming aan de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk volgen, en de jongere priesterstudenten, die hun studie volgen aan de Faculteit voor Katholieke Theologie (FKT). Tot voor enkele jaren ontvingen de jongere priesterstudenten van het bisdom van Breda, die studeerden aan de FKT, hun vorming aan het Ariënskonvikt te Utrecht. Na de sluiting van het Ariënskonvikt werd voor hen een tijdelijke woonvoorziening getroffen in een van de bisschop afgescheiden gedeelte van het bisschopshuis te Breda.

Door het wonen in Breda werd de groepsvorming tussen de jongere studenten van de FKT en de oudere priesterstudenten van Bovendonk als vanzelf bevorderd. Er kon meer en beter gewerkt worden aan het versterken van de onderlinge band, wat door alle betrokkenen als zeer positief werd ervaren. Door de gezamenlijke verhuizing naar Bovendonk, want ook de oudere studenten gaan intern wonen, wordt een verdere stap gezet in de groepsvorming en gemeenschapsvorming van de priesterstudenten van het bisdom van Breda. Het samen optrekken is voor de onderlinge band van belang, maar meer nog voor de hele priesterlijke vorming.

Het Antoniushuis blijft als studie- woon- en vormingshuis voor priesterstudenten van het bisdom van Breda onderscheiden van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk, die een instelling is waar meerdere bisdommen hun priester- en diakenkandidaten laten studeren. De kandidaten voor het diakenambt mogen het Antoniushuis als een 'tweede thuis' beschouwen. Zij zijn van harte welkom om aan de vieringen en maaltijden deel te nemen en het leven met de priesterstudenten te delen, zodat ook zij kunnen werken aan de onderlinge band met hun toekomstige priestercollega's en kunnen groeien in de diocesane spiritualiteit. Ook is het mogelijk dat zij zich in gegeven omstandigheden voor één dag of voor enkele dagen aanmelden in het Antoniushuis te verblijven om in alle rust en in het ritme van de getijden te studeren of dagen van inkeer te houden.

Bovendonk (Foto: I. Bertens)

Zomeractiviteit voor ouderen

pastoraat

De Diaconale Stad Roosendaal, het seniorenpastoraat van de Emmausparochie, en het jongerenpastoraat van het bisdom van Breda sloegen de handen ineen om een programma voor ouderen te organiseren in de voor hen meestal eenzame zomer. Dit in het kader van de kennismaking van jongeren met diaconie en de sociale leer van de Kerk.

Op woensdag 4 juli kwamen 20 bejaarde mensen, en 4 jonge mensen bijeen in de kerk de Goede Herder in Roosendaal voor een ontmoetingsmiddag tussen jong en oud. De middag had als thema 'Vertrouwen op God, jongerenbedevaarten'. De eerste spreekster, Marieke (17 jaar), vertelde over haar ervaringen in Taizé, en haar herinneringen aan broeder Roger (voormalige prior). Na een korte pauze kwam Martijn (17) aan het woord, die in 2011 deelnam aan de Wereldjongerendagen (WJD) van Madrid. Aan de hand van foto's vertelde hij zijn ervaringen. "Er werd goed geluisterd door het publiek, en het verhaal werd erg goed ontvangen. Geïnteresseerd werden vele vragen gesteld, waardoor de organisatie in doel en opzet was geslaagd: het organiseren van een ontmoeting tussen jeugdige en bejaarde katholieke gelovigen," aldus Jan Damen, projectcoördinator van de Diaconale Stad Roosendaal. Op woensdag 8 augustus vond nog een ouderenmiddag plaats in Roosendaal. Deze keer in de Kade. Het thema was zijn 'Geroepen door God'. Priesterstudent Lars Koks (22 jaar) en studente theologie en levensbeschouwing Tessa Engelhard (20 jaar) vertelden toen hoe zij geroepen worden door God. De Diaconale Stad Roosendaal en het jongerenpastoraat sloten hiermee aan bij een lang bestaande traditie in Roosendaal. De Emmausparochie organiseerde haar ouderenmiddag op woensdag 25 juli.

- 1 augustus: Bisdommagazine 'Nieuwe evangelisatie: Kerk zijn in deze tijd' (Jaar van het Geloof)
- 5 augustus: TV-uitzending Geloofsgesprek met rector Schnell over roeping
- 31 augustus: Opening studiejaar Priester- en Diakenopleiding Bovendonk

Bisdommagazine 'Nieuwe evangelisatie: Kerk zijn in deze tijd' (Jaar van het Geloof)

In augustus verscheen het bisdommagazine 'Nieuwe evangelisatie: Kerk zijn in deze tijd'. Het magazine was een vervolg op het bisdommagazine 'Het Tweede Vaticaans Concilie: Kerk zijn in deze tijd', dat in het voorjaar verscheen. Beide bisdommagazines werden speciaal gemaakt vanwege het Jaar van het Geloof (11 oktober 2012 - 24 november 2013) en in samenwerking met het bisdom Rotterdam.

Door het Jaar van het Geloof te beginnen met een bisschoppensynode over nieuwe evangelisatie (7-28 oktober 2012) plaatst de paus dit jaar nadrukkelijk in het teken van de verkondiging. Evangelisatie is niet altijd makkelijk in onze samenleving. Die is immers fundamenteel geseculariseerd en heeft moeite om geloofstaal te verstaan.

Het magazine opent daarom met een artikel over de eerste encycliek van paus Benedictus XVI 'Deus caritas est' (2005) ofwel 'God is liefde'. De christen weet dat de liefde zelf het beste getuigenis is voor de God waarin wij geloven. Bisschop Liesen wijst in het blad op de rol van de boodschappers en het belang van herbezinning en waakzaamheid en het betrekken van God in je plannen voor het leven: "Wanneer twee mensen plannen hebben met elkaar voor het leven, dan is het voor iedereen vanzelfsprekend dat ze veel tijd samen doorbrengen. Wie werkelijk gelooft in Jezus en de Blijde Boodschap en plannen heeft voor de eeuwigheid, zou dus ook vanzelfsprekend tijd met Hem door moeten brengen."

Nieuwe evangelisatie is een opdracht is voor elke gelovige. Mgr. Van den Hende wijst er in het magazine op dat juist ook parochies een taak hebben. "De parochie is de kerkgemeenschap dichtbij huis," schrijft de bisschop van Rotterdam en oud-bisschop van Breda. "Door de eeuwen heen kwam het voor de Kerk aan op evangelisatie: getuige zijn van de Heer en zijn evangelie in woorden en in concrete daden. Niet alleen bisschoppen hebben die opdracht ontvangen. Alle gedoopten worden geroepen om, overeenkomstig eigen plaats en mogelijkheden, mee te werken om de evangelische opdracht van Christus waar te maken. Evangelisatie is de roeping van de Kerk als instrument van de Heer in de wereld."

Opening studiejaar Priester- en Diakenopleiding Bovendonk

personeel

Op vrijdag 31 augustus opende bisschop Liesen het opleidings- en vormingsjaar 2012-2013 van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk te Hoeven. De bisschop was de hoofdcelebrant in een plechtige eucharistieviering, waarin drie priesterstudenten van het bisdom van Breda de aanstelling tot lector ontvingen. In zijn homilie riep bisschop Liesen de kandidaten voor het lectoraat op te leven naar het Woord dat zij tijdens de liturgie zullen voorlezen. De Priester- en Diakenopleiding startte het studiejaar met 25 studenten. In het eerste jaar beginnen zes studenten aan de opleiding. Onder hen zijn vier diaken- en twee priesterkandidaten. Daarnaast is er één zij-instromer die zich wil laten vormen tot permanent diaken. In totaal kent de Priester- en Diakenopleiding 13 priester- en 12 diakenstudenten. Bovendonk leidt als opleiding voor late roepingen priesters en diakens op voor verschillende Nederlandse en Vlaamse bisdommen en voor ordes en congregaties.

Het bisdom Breda heeft zes priester- en vier diakenkandidaten. Twee priesterkandidaten studeren op de Faculteit Katholieke Theologie. De overige priesterkandidaten en de diakenkandidaten volgen hun opleiding aan Bovendonk.

Vormelingsdag Lopend Vuurtje (Foto: J. Wouters)

- 2 september, TV-uitzending Geloofsgesprek met bisschop Liesen
- 5 september: Studiedag bisdom van Breda naar aanleiding van seksueel misbruik van minderjarigen door vertegenwoordigers van de Katholieke Kerk
- 5 september: Gebed om geloof verspreid (Jaar van het Geloof)
- 7 september: Geloof in kunst

Studiedag bisdom van Breda naar aanleiding van seksueel misbruik van minderjarigen door vertegenwoordigers van de Katholieke Kerk

Op woensdag 5 september organiseerde het bisdom van Breda in Centrum Bovendonk te Hoeven een diocesane studiedag over seksueel misbruik van minderjarigen. De dag werd georganiseerd vanwege de voortgaande aandacht voor het onderwerp seksueel misbruik van minderjarigen. Bisschop Liesen opende de dag met een korte uiteenzetting van de wijze waarop het bisdom van Breda sinds maart 2010 aandacht heeft voor seksueel misbruik van minderjarigen. Hij gaf aan hoe mgr. Van den Hende destijds gesprekken initieerde met pastorale beroepskrachten, met emeriti, en met religieuzen. Ook was er aandacht voor inbreng van deze thematiek in de priester- en diakenopleiding.

De studiedag ging in op de vraag: wat is de invloed van seksueel misbruik van minderjarigen op hun latere leven, wat richt seksueel misbruik aan in het leven van mensen? En op de vraag: hoe kunnen slachtoffers van seksueel misbruik, gepleegd door vertegenwoordigers van de Katholieke Kerk, worden begeleid en worden tegemoetgekomen?

Ongeveer vijftig deelnemers bezochten de studiedag. Ook enkele vertegenwoordigers van andere bisdommen en van orden en congregaties namen aan de studiedag deel. In de morgen luisterden ze naar inleidingen van mr. Wiel Stevens, voorzitter van de Klachtencommissie van het Meldpunt Seksueel Misbruik RKK, drs. Hélène Leijendekkers, tot voor kort werkzaam in het studentenpastoraat en vertrouwenspersoon van het Meldpunt Seksueel Misbruik RKK, en drs. Frans Verhoeven, emeritus-deken van Eindhoven en eveneens vertrouwenspersoon. In het middagedeelte was er gelegenheid om deel te nemen aan werkwinkels. Slachtofferkoepel KLOKK verzorgde een werkwinkel over het werk van de koepel. De Stichting Religieuzen tegen Vrouwenhandel was gevraagd een werkwinkel te verzorgen over seksueel misbruik van vrouwen en meisjes en vrouwenhandel.

Op 28 september publiceerde de heer Deetman zijn eerste rapportage over de uitvoering van de aanbevelingen van de voormalige onderzoekscommissie. Op die dag werd ook de eerste openbare Jaarrapportage van de Katholieke Kerk op internet gepubliceerd (www.rkkerk.nl, zie ook www.bisdombreda.nl). De landelijke Contactgroep begeleidde deze openbare rapportage op verzoek van de Bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR)

en bood hem aan op 5 juni 2012 aan de heer Deetman. Mgr. J. van den Hende, voorzitter van de Contactgroep, zei bij die gelegenheid: "Het is van belang dat middels monitoring duidelijk wordt hoe de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland het delicate probleem van het seksueel misbruik van minderjarigen aanpakt." Wat slachtoffers is overkomen en aangedaan kan helaas niet meer ongedaan worden gemaakt, maar de Katholieke Kerk is zich ten volle bewust van haar verantwoordelijkheid om het aangedane leed te erkennen, genoegdoening te bieden en hulp te laten verlenen. Dit komt tot uitdrukking in persoonlijke contacten met slachtoffers en vertegenwoordigende organisaties van slachtoffers, en in allerlei voorzieningen die worden ingezet. De jaarlijkse openbare rapportage geschiedt conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie. In de Jaarrapportage werden van de bisdommen overzichten opgenomen met de klachten die de bisdommen via het Meldpunt seksueel Misbruik RKK bereikten. Zes maanden na dato maakten de bisdommen bekend hoeveel klachten tot een compensatie hebben geleid, het totaalbedrag en het gemiddelde bedrag van de compensaties. Uit de overzichten van de bisdommen in de Jaarrapportage d.d. 5 juni 2012 bleek dat destijds 11 klachten waren afgerond tot een uitspraak van de Compensatiecommissie. Een half jaar na dato waren van de bisdommen via het Meldpunt Seksueel Misbruik RKK 31 klachten afgewikkeld tot en met compensatie, met een totaalbedrag van € 683.090. Het gemiddelde bedrag dat door de bisdommen werd uitgekeerd bedraagt daarmee op dit moment € 22.035. In totaal waren er volgens de cijfers van het Meldpunt Misbruik RKK per 5 december 2012 voor de bisdommen 259 klachten van seksueel misbruik van minderjarigen. De overgrote meerderheid van de klachten heeft betrekking op zaken die zich veelal meerdere decennia geleden hebben afgespeeld.

Geloven in kunst

Het kerkgebouw is het huis van God. Het geloof in God is de fundamentele aanleiding om een kerk te bouwen en zo ruimte te maken voor de ontmoeting met de Heer. Het huis van God is de ruimte die de gelovigen letterlijk maken voor de aanwezigheid van God. Daarmee is het kerkgebouw zowel een teken van de aanwezigheid van God als teken van de aanwezigheid van de gelovige gemeenschap. Het bisdom van Breda voert beleid 'met het geloof voorop'. Dat geldt ook de kerkgebouwen. Daarom organiseert het bisdom jaarlijks voorafgaand aan Open Monumentendag een training voor kerkopenstellers en gastheren en gastvrouwen van kerkgebouwen in het bisdom. Op vrijdagmiddag 7 september vond de bijeenkomst plaats rond kerk en kunst onder het motto 'Geloven in kunst'. Dit jaar vond deze plaats in de Sint Jansbasiliek te Oosterhout. Er waren ongeveer 50 deelnemers. De training vindt elk jaar plaats in een ander kerkgebouw. Vicaris-generaal Schoenmakers benadrukte dat het op deze middagen steeds gaat om gelovig naar kunst te kijken. Samen met diaken Frank van Gerwen begeleidde hij deze middag.

gebouwen

- 7 september, Antoniusacademie over ouderen en voortgaande inzet
- 9 september: Eerste jongerenviering op weg naar de Wereldjongerendagen
- 23-25 september: Eerste Pastoorscursus
- 30 september: Afscheid vicaris-generaal Vincent Schoenmakers

Eerste jongerenviering op weg naar de Wereldjongerendagen

Op zondag 9 september vond op Bovendonk de eerste WJD-jongerenviering plaats in de nieuwe serie maandelijkse jongerenvieringen. De jongeren vierten samen de eucharistie en ontmoeten elkaar daarna bij een geloofsgesprek en de maaltijd die elke bijeenkomst afsluit. De WJD-jongerenvieringen worden georganiseerd op weg naar de Wereldjongerendagen, die plaatsvinden in juli 2013 in Rio de Janeiro, Brazilië. Jongeren uit het bisdom van Breda zullen daaraan deelnemen. 'Ga en maak alle volkeren tot mijn discipelen' is het thema van de Wereldjongerendagen. De WJD vinden daarmee niet alleen plaats in het Jaar van het Geloof, maar sluiten er naar thematiek ook op aan. "Christus zendt ons vandaag evenals toen uit over de wegen van de wereld om zijn evangelie te verkondigen aan alle volken van de aarde," schrijft de paus in zijn brief Porta fidei (nr. 7).

In zijn brief aan de jongeren vanwege de Wereldjongerendagen herinnert paus Benedictus XVI de jongeren aan een van zijn voorgangers, Paulus VI. Op het einde van het Tweede Vaticaans Concilie schreef deze een boodschap aan de jongeren van de wereld. Hij riep de jongeren op een betere wereld dan de huidige op te bouwen. Intussen zijn we vijftig jaar verder. De technologische vooruitgang biedt ongekende mogelijkheden voor contacten tussen mensen en naties. Maar deze globalisering zal enkel een positieve uitwerking hebben als ze de wereld helpt te groeien in menselijkheid en deze eerder gebaseerd is op liefde dan op materialisme.

Op donderdagavond 29 november startten vijf WJD-ambassadeurs (18-28 jaar) van het bisdom van Breda officieel hun WJD-traject. Ze kwamen samen op Bovendonk met rector Schnell, die de groep zal begeleiden op de reis, en jongerenwerkster Nancy van der Zande. Een Bredase WJD-ambassadeur is iemand die de WJD representeert richting de parochies, en die het bisdom van Breda representeert richting de Wereldkerk en in de Kerkprovincie. WJD-ambassadeurs van het bisdom van Breda nemen deel aan de WJD met een financiële ondersteuning voor de reis vanuit het bisdom. De WJD-ambassadeurs leveren een eigen financiële bijdrage en een eigen bijdrage in de vorm van 'credits', die worden opgebouwd middels de inzet voor jongerenactiviteiten.

(Foto: R. Mangold)

Afscheid vicaris-generaal Vincent Schoenmakers

Op zondagmiddag 30 september 2012 nam Vincent Schoenmakers afscheid van het bisdom van Breda als vicaris-generaal. Hij heeft het bisdom in deze functie 17 jaar gediend. Daarvoor werkte hij vanaf 1982 als deken van Bergen op Zoom. De middag opende met een plechtige eucharistieviering in de H. Johannes de Doperkerk in Hoeven. Bisschop Liesen was hoofdcelebrant. Naast vicaris Schoenmakers concelebreerde ook mgr. Van den Hende. Ook de beide emeritus-bisschoppen van Breda, H. Ernst en M. Muskens waren aanwezig. Aan het eind van de viering werd het lied gezongen 'Kom Geest die mensen inspireert', dat speciaal voor het afscheid werd gecomponeerd door kerkmusicus Frans Bullens.

Na de eucharistieviering volgde een drukbezochte receptie op het Conferentiecentrum Bovendonk. Velen namen de gelegenheid te baat om Vincent Schoenmakers te feliciteren en hem het goede voor de toekomst te wensen. In december verscheen een kort bericht op de website van het bisdom, waarin Vincent Schoenmakers eenieder bedankte voor de vele hartelijke contacten rond het afscheid. "Met velen was u gekomen, vanuit het bisdom en het land," aldus Vincent Schoenmakers. "De middag was ook een grote diocesane ontmoeting. Vele hartelijke wensen en mooie geschenken zijn mij aangeboden, ook een lied: Kom Geest die mensen inspireert."

Mensen die Vincent een cadeau wilden geven bij zijn afscheid konden dit doen middels een bijdrage voor de (voortgezette) opleiding van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers en kaderleden in de bisdommen Breda en Paramaribo. Vincent Schoenmakers: "Hiervoor werd een totaalbedrag van € 11.500,- geschonken. Dat is overweldigend. Langs deze weg wil ik u danken voor dit afscheid: dat u bent gekomen, - dat u mij hebt geschreven of op een andere manier uw sympathie hebt laten blijken. Het heeft me zeer goed gedaan."

- 4 oktober: Nobelaerdag, ontmoetingsdag voor pastorale beroepskrachten
- 4 oktober: Jaarlijkse bijeenkomst omtrent Kerkbalans Nieuwe Stijl
- 6 oktober: Diocesane vormelingsdag Lopend Vuurtje
- 6 oktober: Jaarlijkse dirigenten en organistendag i.s.m. diocesane NSGV
- 11 oktober: Afronding diocesaan beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk'
- 11 oktober: Start Jaar van het Geloof (Jaar van het Geloof)
- 14 oktober: Startbijeenkomst promotie Wereldjongerendagen

Diocesane vormelingsdag Lopend Vuurtje

Op zaterdag 6 oktober kwamen meer dan 140 vormelingen en 50 ouders en begeleiders bij elkaar in Bergen op Zoom voor de diocesane vormelingsdag Lopend Vuurtje. Het aantal deelnemers verdubbelde ongeveer vergeleken met vorig jaar. In 2011 vond Lopend Vuurtje plaats in het kader van de Week van de Sacramenten. De formule werd toen vernieuwd om de vormelingen nog meer en actiever bij het programma te betrekken. Ook werd een programma voor ouders en begeleiders aangeboden. Lopend Vuurtje vindt jaarlijks plaats op de eerste zaterdag van oktober.

De dag opende met een feestelijke eucharistieviering. Daarna vonden in de ochtend en in de middag verschillende werkwinkels plaats. De vormelingen maakten op een speelse manier kennis met de kracht van de heilige Geest, de Bijbel, en gebed in een werkwinkel met als titel 'what's appen met God'. De ouders en begeleiders kregen een spelvorm van Rock Solid voor de kiezende en daarna informatie over dit programma speciaal voor tieners in parochies. In de middag konden ze deelnemen aan drie werkwinkels over geloven, geloven met je kind, en geloven in de parochie.

De dag werd afgesloten met een tocht naar de Gertrudis kerk in het centrum van Bergen op Zoom. De heilige Gertrudis zelf liep daarin mee, zoals ze jaarlijks ook mee loopt in de Maria Ommegang in Bergen op Zoom. In de Gertrudis kerk kregen de vormelingen van beide vicarissen (vormheren) de zegen en werd de dag tot slot knallend afgesloten.

Op het YouTube-kanaal van het bisdom (www.youtube.com/user/bisdombreda) werd een video geplaatst van Lopend Vuurtje 2012. Van de video werd ook een verkorte versie gemaakt die kan worden gebruikt als promotie onder vormelingen en hun ouders.

Start Jaar van het Geloof

Op donderdag 11 oktober opende bisschop Liesen het Jaar van het Geloof in het bisdom van Breda. Hij deed dit tijdens een eucharistieviering in de H. Antoniuskathedraal te Breda. In zijn homilie stond de bisschop stil bij de betekenis van het Jaar van het Geloof. In het verlengde van de lezing van het evangelie (Lucas 11, 5-13) sprak de bisschop over het gebed. Dit jaar willen we uitdrukkelijk bidden, het gesprek met God aangaan, gaf de bisschop aan. Hoe dit kan, laat Jezus zien. Hij gaf de leerlingen het Onze Vader. Eigenlijk kun je bidden niet uitleggen, stelde de bisschop, maar moet je het proeven. Jezus heeft de leerlingen laten proeven van zijn eigen gebed. Hij laat zien dat God onze vriend is, de vriend van en voor ons leven. Jezus vraagt dat wij doorgaan met het goede, ook waar het voor mensen ophoudt, dat we ons niet opsluiten in het aardse goed. Hij wordt een vriend genoemd van tollenaars en zondaars. Dat is een oproep voor het Jaar van het Geloof. Zo mogen wij zijn: een vriend van mensen ook als we daar niets voor terugkrijgen. Heer leer ons bidden, zeiden de leerlingen. Laat het onze vraag zijn in het Jaar van het Geloof, besloot de bisschop zijn homilie. Laat ons hart opengaan voor God, want dan gaat het open voor anderen.

In de middag en avond hield de bisschop een inleiding over het geloof in de nieuwe parochies. Hij gaf deze inleiding tijdens afzonderlijke bijeenkomsten voor de priesters, diaken en pastoraal werk(st)ers (in de middag) en de parochiebestuurders (in de avond). Hij gaf aan dat met het geloof voorop vijf jaar intensief is gewerkt aan samenwerking tussen parochies. Ook sprak de bisschop over het centrale plaats van de zondagse eucharistieviering in het parochielevens. In zijn inleiding, die op de website van het bisdom werd gepubliceerd, benadrukte de bisschop het belang om in de nieuwe, samengevoegde parochie op een vaste plaats op zondag de eucharistie te vieren. Ook in andere kerken kan de eucharistie worden gevierd als daarvoor priesters beschikbaar zijn. En ook kunnen in andere kerken van de parochies Woord- en communievieringen worden gehouden en gebedsvieringen. Een vaste plek waar de eucharistie wordt gevierd is echter van belang vanwege de herkenbaarheid, zodat oude en nieuwe parochianen weten waar ze in de parochie op zondag altijd terecht kunnen voor de viering van de eucharistie.

Geerten Kok, projectcoördinator van het beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk', keek terug op de resultaten van dit traject. Pastorale beroepskrachten kwamen 's middags bijeen in werkwinkels over het getuigenis van de Kerk in de samenleving, het actief onderhouden van het geestelijk leven, gemeenschapsvorming rond Christus in de nieuwe parochie en het goed opvangen van mensen die naar de kerk komen. Voor de parochiebestuurders lichtten drie personen 's avonds toe hoe het werken met beleidsterreinen in de praktijk verliep. Onderlegger voor dit gesprek was het bisdommagazine 'Geloof in de

nieuwe parochie: Kerk zijn in deze tijd'. Dit magazine werd gemaakt vanwege de start van het Jaar van het Geloof (11 oktober 2012 - 24 november 2013) en blikt terug op de resultaten van de samenwerking en samenvoeging van parochies in het diocesane beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk'. Het bevat werkbladen die als uitneembaar middenkatern zijn opgenomen.

Afronding diocesaan beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk'

Op 11 oktober werd het diocesane beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk' afgerond bij de start van het Jaar van het Geloof. De diocesane beleidsnota 'In de duizend gezichten van Uw volk' werd in november 2006 vastgesteld. De nota beoogde een vitalisering van het geloofsleven in de parochies van het bisdom en maximale samenwerking van parochies in 21 samenwerkingsverbanden op de zes beleidsterreinen Geloof, Pastoraat, Personeel, Financiën, Gebouwen en Besturen. Zowel het bisdom als parochies zetten daarvoor stappen en werkten aan goede voorwaarden voorafgaand aan samenvoeging van parochies. Zo werden er richtlijnen gesteld voor het oormerken van parochiegelden en werden op basis van een conditiemeting de meerjaren-onderhoudskosten voor de kerkgebouwen in de parochies in beeld gebracht. Hoewel de procesgang van het beleidstraject nog niet in alle samenwerkingsverbanden is voltooid, werd het beleidsproject op diocesaan niveau afgerond. Samenwerkingsverbanden die het proces 'In de duizend gezichten van Uw volk' nog moeten afsluiten werden gevraagd zich daartoe gericht in te spannen.

(Foto: R. Mangold)

- 1 november: Officialaat draagt bevoegdheden over
- 8 en 15 november: VPV-dagen voor pastorale beroepskrachten over het vieren van het Paastriduüm
- 20 november: Gesprek van bisdom en Parochiële Caritasinstellingen
- 25 november: Gebedskring roepingen
- 26 november: Afsluiting Basiscursus Parochiebestuur
- 29 november: Prentjes en posters vanwege het Jaar van het Geloof

Gebedskring roepingen

De bijeenkomst van de diocesane gebedskring roepingen op zondagmiddag 25 november stond in het teken van gebed. De bijeenkomst vond plaats in de H. Antoniuskathedraal te Breda. De bisschop opende de middag met een inleiding over het gebed van Jezus. Hij benadrukte dat het christelijk bidden anders is dan het gebed van andere godsdiensten. We hoeven niet op onze tenen te staan om met onze vingertoppen de hemel aan te raken. God heeft zich zelf ingespannen en is mens geworden. Hij heeft ons, vanuit zijn liefde, alles gegeven. Wij bidden door Jezus Christus. We bidden niet op eigen kracht maar staan open voor God die naar ons toe komt. Het christelijk gebed veronderstelt openheid voor datgene wat God kan. Niet wat wij denken dat God kan is bepalend, aldus de bisschop. Dit geldt ook voor ons gebed voor roepingen. Daarna gaven een diakenstudent en een priesterstudent een korte getuigenis over de rol van het gebed bij hun roeping. De deelnemers baden de vespers van het Hoogfeest van Christus Koning, gevolgd door korte aanbidding van het heilig Sacrament.

Afsluiting Basiscursus Parochiebestuur

Op maandag 26 november vond in het bisdomkantoor in Breda de slotbijeenkomst plaats van de Basiscursus voor parochiebesturen. De voorafgaande cursusbijeenkomsten werden gegeven op de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk, te Hoeven. Tijdens de slotbijeenkomst op het bisdomkantoor maakten de deelnemers kennis met functionarissen van verschillende diocesane diensten waarmee een parochiebestuurder te maken kan krijgen, zoals de econoom, de benoemingenfunctionaris, het hoofd afdeling bouwzaken, de projectencoördinator van het bisdom en de communicatieregisseur. Ook de vicarissen en stafmedewerkers van de vicariaten waren op deze avond aanwezig. Bisschop Liesen sloot de avond af. De toekomst van de Kerk is een uitdaging, gaf hij aan. Het geloof is kostbaar en de moeite waard om door te geven, maar het beleven, vieren, en doorgeven van het geloof is niet vanzelfsprekend. Daarom is het nodig dat we elkaar weten te vinden, stelde hij.

VPV-dagen voor pastorale beroepskrachten over het vieren van het Paastriduüm

Op 8 november (vicariaat Middelburg) en donderdag 15 november (vicariaat Breda) vonden in Bovendonk te Hoeven de jaarlijkse VPV-dagen plaats voor pastorale beroepskrachten. De VPV-dagen 2012 gingen over de viering van het Paastriduüm: Witte Donderdag, Goede Vrijdag, de Paaswake. De aanleiding was de brief van de Nederlandse bisschoppen over de viering van het Paastriduüm (verschenen in 'Liturgische documentatie', nr. 8). Met de uitgave vragen de bisschoppen van alle betrokkenen om goede zorg voor de viering van Pasen. De bisschoppen willen alle gelovigen, celebranten en kerkgangers, aanmoedigen om dit hoogtepunt van het kerkelijk jaar zo waardig mogelijk te vieren, met heel zijn rijkdom aan inhoud en vormgeving.

De brief over de viering van het Paastriduüm werd de pastorale beroepskrachten in het bisdom van Breda in juli 2012 toegestuurd. De teams werden gevraagd te spreken over de brief, onderling en met de diverse betrokkenen, en de praktijk in te richten naar wat er in de brief staat, met het oog op de vieringen van Pasen in 2013. De VPV-dagen boden de gelegenheid om onderling en met bisschop Liesen te spreken over de brief met het oog op de implementatie van de richtlijnen uit de brief. Er was waardering voor de inhoud van de brief van de bisschoppen, maar het aanpassen van de praktijk in parochies is niet overal eenvoudig, gaven deelnemers aan de VPV-dagen aan. In januari 2013 sprak de bisschop daarover nog met pastoors en teamleiders.

Op de website van het bisdom verscheen een kort interview met de bisschop (publicatiedatum 27 november), waarin deze aangeeft: "Ik hoop dat iedereen zich nog meer wil richten op Christus niet alleen als middelpunt van de liturgie, maar ook als degene aan wiens handelen wij deelnemen. Dat mag gepaard gaan met catechese over de betekenis van het paasmysterie en de rijke liturgie van deze dagen," aldus de bisschop. Het vraagt ook de goede inzet van allen die betrokken zijn bij de vieringen van Pasen: koren, kosters, lectoren, acolieten etc. "Parochies zijn niet gehouden aan het onmogelijke," aldus de bisschop, "maar is het echt onmogelijk? Het gaat om een terug aansluiten bij de bronnen van ons geloof. Doorslaggevend is de geloofskeuze om deel te nemen aan de (sacramentele) vieringen van het hoogtepunt van ons geloof, en daarvoor in beweging te komen."

Voorafgaand aan Pasen verschijnt in maart 2013 een bisdommagazine over Pasen.

- 2 december: TV-uitzending Geloofsgesprek met zuster Maria Magdalena van Bussel O.Praem. van de priorij Sint Catharindal in Oosterhout
- 4 december: Nieuwe initiatieven vanwege catechese en geloofsoverdracht
- 14 december: Halfjaarlijks overleg van het bisdombestuur en de Commissie Kerkelijke Gebouwen (begeleiding herbestemmingen)
- December: Einde eerste jaar Inclusieproject voor meer integratie van mensen met een beperking in het parochiële leven

Nieuwe initiatieven vanwege catechese en geloofsoverdracht

pastoraat

Speciaal in het Jaar van het Geloof neemt het bisdom van Breda nieuwe initiatieven om Christus te verkondigen. Een van de nieuwe initiatieven die het bisdom ontwikkelt is een catecheseaanbod rond de kerkelijke hoogfeesten.

In de periode van de Advent stuurde de bisschoppelijk gedelegeerde voor het onderwijs viermaal een mail met een korte catechese aan de contacten in het onderwijs. Ook bracht het bisdom een bisdommagazine over Kerstmis uit met als thema “Wie Mij ziet, ziet de Vader” (Johannes 14,9). Het nummer verscheen eind november om parochies in de gelegenheid te stellen dit magazine bij te bestellen voor de vieringen van Kerstmis. Met het magazine konden de parochies de mensen vanwege Kerstmis iets extra's in handen geven. Op gelijke wijze wordt een bisdommagazine over Pasen verspreid voorafgaand aan Pasen 2013. Dit verschijnt begin maart.

Bisschop Liesen nam een videoboodschap op voor de Advent, die op het YouTube-kanaal van het bisdom werd gepubliceerd. “We staan aan het begin van het nieuwe kerkelijke jaar, we gaan de Advent vieren. En de Advent betekent dat we wachten op de komst van Christus,” vertelt de bisschop. In zijn boodschap voor de Advent gaat de bisschop van Breda in op wat dat betekent. Hij eindigt de catechese met een drietal vragen aan de kijker.

Paus Benedictus XVI roept het Jaar van het Geloof (11 oktober 2012 - 24 november 2013) uit om te herdenken dat vijftig jaar geleden het Tweede Vaticaans Concilie startte (1962-1965). Het Tweede Vaticaans Concilie ging over wat het betekent om Kerk te zijn in deze tijd. Het bisdom van Breda wil aan de oproep van de paus om het geloof te verkondigen gehoor geven. Anno 2012 mogen daarbij de digitale media als instrument zeker niet ontbreken. De levens van mensen krijgen uitdrukking in de digitale wereld. Het is de omgeving waar mensen actief zijn en interactief zijn. Het bisdom van Breda heeft daarom naast de website www.bisdombreda.nl een kanaal op YouTube (www.youtube.com/user/BisdomBreda) en bezoekers kunnen berichten van de bisdomwebsite doorpubliceren op hun sociale media.

Einde eerste jaar Inclusieproject voor meer integratie van mensen met een beperking in het parochiële leven

pastoraat

Op 1 januari 2012 startte in het bisdom van Breda een nieuw project ter bevordering van de integratie van mensen met een beperking in het parochiële leven. In het eerste jaar werd het onderwerp ‘mensen met een beperking en Kerk’ onder de aandacht gebracht van onder meer pastorale beroepskrachten. Myriam de Jong-Smits, medewerker van de pastorale dienstverlening van het bisdom van Breda, voert het project uit. Zij deed al eerder ervaringen op in het dekenaat Zeeland rond het project ‘Samen Kerk’ en is betrokken bij de diocesane impulsgroep ‘Samen geloven gewoon doen’.

Begin 2012 werd vanwege de start van het Inclusieproject een nieuwsbrief gemaakt. De nieuwsbrief gaat onder meer in op het herderlijk schrijven ‘Leven met een handicap’ (1981). Daarin staat dat de kerkgemeenschap, als lichaam van Christus, de lijdende en de gehandicapte mens zowel actief als verzorgend moet betrekken bij het pastoraat: “Actief, omdat allen een eigen roeping te vervullen hebben in de gemeente van de Heer. In diaconie en liturgie moet de gehandicapte naar zijn mogelijkheden en talenten worden ingeschakeld” (herderlijk schrijven ‘Leven met een handicap’).

Verder werd in het eerste projectjaar het onderwerp ‘mensen met een beperking en Kerk’ onder de aandacht gebracht door de samenstelling van een portfolio met interviews. Hiervoor werden in augustus en september interviews afgenomen. Het portfolio bevat interviews met mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een verstandelijke beperking. De geïnterviewde personen spreken over barrières die zij ervaren in deelname aan kerkelijke activiteiten. Het portfolio kwam in december beschikbaar voor de pastorale teams in de provincie Zeeland. Het Inclusieproject tracht binnen het gebied van het voormalig dekenaat Zeeland de integratie van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking in de parochies te bevorderen.

Het bisdom van Breda geeft sinds 2009 nieuwe impulsen aan de diaconie via ‘diaconale centra’. Vanwege de sociale leer van de Kerk ontplooit en ondersteunt het bisdom initiatieven ten behoeve van de diaconie en de zichtbare gelovige uitstraling daarvan. Andere initiatieven zijn onder meer: diaconale werkbezoeken van de bisschop, de Antoniusacademie, de Diaconale Stad Roosendaal.

- 7 januari: Nieuwe serie Geloofsgesprekken over catechese en geloofsoverdracht i.s.m. Omroep RKK
- 8 januari: Nieuwjaarsreceptie vicariaat Breda
- 10 januari: Nieuwjaarsreceptie vicariaat Middelburg
- 12 januari: Interview met bisschop Liesen over de kerkgebouwen
- 16 januari: Start werkbezoeken aan de parochies van het bisdom van Breda
- 18 januari: Diaconaal werkbezoek aan de Vincentius vereniging Breda
- 22 januari: Start nieuwe serie kadercursussen
- 25 januari: Nieuwe Lekenraad en Priesterraad

Nieuwe serie Geloofsgesprekken over catechese en geloofsoverdracht i.s.m. Omroep RKK

Geloofsoverdracht en catechese staan centraal in de Geloofsgesprekken die in 2013 op TV worden uitgezonden vanuit de bisdommen Breda en Rotterdam. Zo sluiten de Geloofsgesprekken aan bij het Jaar van het Geloof. In beide bisdommen vond voorafgaand aan de opnames een rondetafelgesprek plaats (7 januari, 24 januari) met de deelnemers. Voor het bisdom van Breda opende bisschop Liesen de serie gesprekken op 27 januari. Voor het bisdom Rotterdam opent mgr. Van den Hende de gesprekken op 10 maart.

De Kerk heeft authentieke getuigen nodig, aldus de paus, die er in het Jaar van het Geloof ook op wijst dat de Catechismus van de Katholieke Kerk een nuttig instrument is om het getuigenis te ondersteunen. De Geloofsgesprekken zijn zulke authentieke getuigenissen. In totaal komen twaalf mensen aan het woord: de bisschoppen, vrijwilligers, pastoraal werkers, priesters, mannen en vrouwen uit parochies en uit het onderwijs.

Interview met bisschop Liesen over de kerkgebouwen

Op zaterdag 12 januari 2013 publiceerde Dagblad BN/De Stem een interview met bisschop Liesen over kerksluitingen in het bisdom Breda. In het interview plaatst de bisschop kerksluiting in de context van de oprichting van nieuwe parochies. Samengevoegde parochies worden gevraagd een parochieplan te maken met een gebouwenplan. "Er ligt hier op het bisdom geen masterplan van de kerken die moeten sluiten en die overblijven. De parochie bepaalt hoeveel kerken ze nodig heeft," aldus de bisschop in het interview. De parochie doet dat op basis van criteria, die mede door het bisdom worden aangereikt. Het sluiten van kerkgebouwen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van parochies en het bisdom.

Start werkbezoeken aan de parochies van het bisdom van Breda

Op woensdag 16 januari startte bisschop Liesen met werkbezoeken aan de parochies van het bisdom van Breda. De bisschop bezoekt tijdens het Jaar van het Geloof alle samenwerkingsverbanden in het bisdom. Hij brengt de bezoeken samen met de secretaris-generaal van het bisdom Ben Hartmann en de vicariële staf van het desbetreffende vicariaat. Het eerste werkbezoek vond plaats in het samenwerkingsverband Augustinusparochie in Breda. De bisschop maakte kennis met de diverse aspecten van het parochieleven en voerde gesprekken met het pastoraal team en de leden van de diverse besturen. Er was ook gelegenheid voor de gelovigen hem te ontmoeten. In de kerk van de H. Aartsengel Michaël vierde hij in de avond de eucharistie. In januari vonden nog twee werkbezoeken plaats, namelijk aan het samenwerkingsverband Jeruzalem/Bavel/Ulvenhout (23 januari) en aan de Lievevrouweparochie Bergen op Zoom (30 januari). Alle samenwerkingsverbanden worden bezocht voor de zomer. De werkbezoeken vinden wekelijks plaats op de woensdag.

Diaconaal werkbezoek aan de Vincentius vereniging Breda

Op vrijdag 18 januari bracht de bisschop een werkbezoek aan de Vincentius vereniging Breda e.o. Het bezoek stond in het teken van de dienst aan de naaste en het lenigen van concrete noden. De Vincentius Vereniging Breda zet zich in om geld bijeen te brengen voor hulp in Breda en omgeving en ter ondersteuning van projecten elders ter wereld. De voorzitter van de vereniging, mevrouw Cis Heerkens, heette de bisschop en zijn medewerkers welkom. Daarna lichtte Martien van Bakel, bestuurslid, de geschiedenis van de Vincentius vereniging in Breda en omgeving toe. Bestuurslid diaken Gerrit Pouw schetste de hulpvragen die de vereniging bereiken. Daarna was een ontmoeting met vrijwilligers voorzien. In het onderlinge gesprek werd uitgewisseld over de raakvlakken tussen de Vincentius vereniging en katholieke parochies en caritasinstellingen. Beide delen historische wortels én de actuele opdracht van dienst aan de naaste.

(Foto: R. Mangold)

Nieuwe Lekenraad en Priesterraad

Op 25 januari werd bekendgemaakt dat het bisdom van Breda een Lekenraad zal krijgen en dat per 1 februari een nieuwe Priesterraad werd ingesteld. Beide raden zijn verbonden aan de bisschop en worden ontbonden wanneer de bisschopszetel vacant wordt. De Lekenraad is geen verplicht orgaan, maar een keuze van de bisschop. De Priesterraad is voorgeschreven.

In het dagelijkse leven heeft de term 'leek' een betekenis gekregen van niet-opgeleid of niet-deskundige persoon. Kerkelijk gezien heeft 'leek' de positieve betekenis van 'toebehorend aan het volk' ('laos'). Een leek is iemand die deel uitmaakt van het volk van God. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) spreekt in verschillende documenten over de roeping van de leek tot het apostolaat en wijdt ook een apart decreet aan de roeping van de leken gelovigen. Bisschop Liesen: "De Kerk is een lichaam, zeggen de concilievaders, waarin geen enkel lid passief is, maar ieder deelheeft aan het functioneren en het leven van het lichaam (Ef 4, 16). De leken gelovigen hebben hun aandeel in de missie van het volk van God, zowel in de Kerk als in de wereld (Apostolicam Actuositatem, nr. 2). Latere documenten hebben dit keer op keer bevestigd. Alle gedoopten zijn geroepen om op eigen wijze actief en medeverantwoordelijk te zijn (zie bijvoorbeeld *Christifidelis laici*, 1988)."

"In overleg met de vicarissen en de stafmedewerkers vicariaten zullen personen worden gevraagd deel te nemen aan de Lekenraad, die periodiek bijeen zal komen. Ook enkele pastoraal werk(st)ers worden gevraagd lid te worden van de Lekenraad als theologisch geschoolde personen die conform hun deskundigheid en roeping specifieke taken vervullen in onze parochies," aldus de bisschop.

De Priesterraad is vanuit de aard van de zaak een gremium dat de bisschop in een aantal in het kerkelijk wetboek omschreven gevallen dient te horen, bijvoorbeeld als onderdeel van de besluitvorming inzake een kerksluiting (Can. 1222 § 2). Met het oog op dit doel en deze taak wordt de Priesterraad vormgegeven. De Priesterraad wordt samengesteld uit twaalf leden, die deels worden gekozen door de priesters uit hun midden, en deels benoemd door de bisschop. Middels deze samenstelling is een goed overleg voorzien ten behoeve van het gesprek over belangrijke zaken die het bisdom aangaan.

De oprichting van een Lekenraad en de inrichting van de Priesterraad hebben tot gevolg dat de DPR (Diocesane Pastorale Raad) niet werd voortgezet. De Diakenkring blijft zoals deze was, een regelmatig plaatsvindend bezinnings- en ontmoetingsmoment van diakens van het bisdom van Breda, waaraan de bisschop geregeld deelneemt.

Werkbezoek mgr. Liesen 16 januari 2013 (Foto: R. Mangold)

Financiële paragraaf

De jaarrekening 2011 is gecontroleerd door ABAB Accountants B.V.. Daarnaast wordt de jaarrekening voorgelegd aan het Kathedraal Kapittel en de Diocesane Raad voor Economische Aangelegenheden. Uiteindelijk stelt de bisschop de jaarrekening vast.

De jaarrekening 2011 is afgesloten met een negatief exploitatieresultaat. Er zijn een aantal opvallende kosten in 2011 die niet voorzien zijn in de begroting. Voor het project 'In de duizend gezichten van Uw volk' worden onderzoeken gedaan naar de kosten van het groot onderhoud van de kerkgebouwen voor de komende 30 jaar. In 2011 bedragen deze kosten € 157.000. Daarnaast is dit jaar € 168.000 bijgedragen aan landelijke onderzoekskosten.

De opbrengst beleggingen is een belangrijk onderdeel van de inkomsten mede gezien de hoogte van de effectenportefeuille. In 2006 is een beleggingsstatuut opgesteld en door de bisschop goedgekeurd. In het beleggingsstatuut is opgenomen dat de middelen belegd worden op basis van een defensief doelrisicoprofiel.

Het ongerealiseerde koersresultaat op aandelen is als bijzondere post afzonderlijk in de resultatenrekening vermeld. Het gerealiseerde koersresultaat is onder opbrengst effecten verantwoord.

De begroting 2013 sluit met een negatief saldo van € 55.000. In de begroting is rekening gehouden met een verlaging van de bijdrage van de caritasinstellingen en de bijdrage aan landelijke onderzoekskosten.

De jaarrekening 2011 is overeenkomstig richtlijn 640 voor jaarverslaglegging voor organisaties zonder winststreven opgesteld.

G.R.M. de Rooij
Economist Bisdom Breda

BALANS PER 31 DECEMBER 2011

	31-12-2011	31-12-2010
ACTIVA	€€	€€
Vaste activa	9.192.873	8.914.371
Beleggingen	22.918.155	22.806.104
Leningen parochies en instellingen	1.285.942	1.056.463
Vorderingen	1.160.838	1.037.489
Geldmiddelen	757.175	295.018
	35.314.983	34.109.445
PASSIVA		
Vermogen	11.814.141	12.180.013
Bestemmingsfondsen	466.277	482.638
Voorzieningen	149.055	286.313
Kortlopende schulden	22.885.510	21.160.481
	35.314.983	34.109.445

EXPLOITATIEREKENING 2011

	Werkelijk 2011	Begroot 2011	Werkelijk 2010
BATEN	€	€	€
Opbrengst beleggingen	1.154.598	1.121.400	1.286.555
Solidariteitsfonds parochies	1.541.945	1.480.000	1.514.223
Bijdrage caritasinstellingen	328.355	309.000	347.493
Projectsubsidies	355.414	260.000	250.586
Doorberekende loonkosten	679.391	159.000	84.045
Overige opbrengsten	303.249	224.700	181.239
	4.362.951	3.554.100	3.664.141
LASTEN			
Persoonskosten	1.941.357	1.985.400	1.926.260
Huisvestingskosten	171.741	197.700	154.145
Kantoor- en administratiekosten	134.942	138.800	135.173
Programmakosten	481.874	127.000	345.606
Bijdrage aan derden	432.322	393.200	434.785
Rentelasten	687.987	585.000	709.493
Overige kosten	481.392	211.000	270.490
	4.331.614	3.638.100	3.975.951
Saldo baten en lasten	31.337	-84.000	-311.810

BIJLAGE 1

AFRONDING 'IN DE DUIZEND GEZICHTEN VAN UW VOLK'

Ongerealiseerd koersresultaat	-343.510		205.351
Mutatie voorzieningen / fondsen	40.001	50.000	27.212
Restauratie kapel Bovendonk			-100.000
Saldo bijzondere baten en lasten	-303.510	50.000	132.563
EXPLOITATIERESULTAAT	-272.173	-34.000	-179.247

BEGROTING 2013

	Begroting 2013	Begroot 2012	Werkelijk 2011
	€	€	€
BATEN			
Opbrengst beleggingen	1.201.500	1.137.400	1.154.598
Solidariteitsfonds parochies	1.480.000	1.520.000	1.541.945
Bijdrage caritasinstellingen	281.000	282.000	328.355
Projectsubsidies	155.000	210.000	355.414
Doorberekende loonkosten	253.700	175.000	679.391
Bijdrage vicariaten	220.000	0	0
Overige opbrengsten	207.600	209.700	303.249
	3.798.800	3.534.100	4.362.951
LASTEN			
Persoonskosten	2.147.000	1.961.100	1.941.357
Huisvestingskosten	156.000	156.000	171.741
Kantoor- en administratiekosten	140.500	156.300	134.942
Programmakosten	90.000	98.000	481.874
Bijdrage aan derden	346.200	418.200	432.322
Rentelasten	685.000	600.000	687.987
Overige kosten	307.100	272.500	481.392
	3.871.800	3.662.100	4.331.614
Saldo baten en lasten	-73.000	-128.000	31.337
Ongerealiseerd koersresultaat	-	-	-343.510
Mutatie voorzieningen/fondsen	18.000	18.000	40.001
Restauratie Kapel Bovendonk			-
Saldo bijzondere baten en lasten	18.000	18.000	-303.510
EXPLOITATIERESULTAAT	-55.000	-110.000	-272.173

Op 11 oktober 2012 werd het beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk' diocesaan afgerond, bij de start van het Jaar van het Geloof. Parochies werken in 21 samenwerkingsverbanden aan een kwantitatieve inventarisatie en een kwaliteitstoets en spreken met het bisdombestuur over hun beleidsoriëntaties en voornemens (beleidsterreinen: geloof, pastoraat, personeel, financiën, gebouwen, besturen). Aan het einde van 2012 hadden 14 samenwerkingsverbanden hun beleidsvoornemens met het bisdombestuur besproken. Het beleidstraject mondt voor elk samenwerkingsverband uit in een parochieplan, waarin aan elk beleidsterrein goede aandacht wordt gegeven. Eind 2012 waren de parochieplannen van zes samenwerkingsverbanden door de bisschop goedgekeurd. Met overige samenwerkingsverbanden zijn afspraken gemaakt over de termijnen waarop zij hun oriëntaties aanreiken en/of hun parochieplan laten goedkeuren.

Samenvoeging parochies (2006-2012)

- 1 jan 2007 Nazarethparochie Breda (vijf parochies).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.
- 1 jan 2008 Lievevrouweparochie Bergen op Zoom (twee parochies).
De caritasinstellingen waren al sinds 1 januari 1999 samengevoegd tot één interparochiële caritasinstelling. Op 1 januari 2008 is dit een parochiële caritasinstelling geworden die de parochienaam volgt.
- 1 juli 2008 St. Christoffelparochie regio Halsteren (vier parochies).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.
- 1 jan 2010 H. Mariaparochie Walcheren (twee parochies).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.
- 1 jan 2010 H. Catharinaparochie Oosterhout (negen parochies, zeven kerken).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.
- Op 1 januari 2010 werden de caritasinstellingen binnen de parochie Oost-Zuid-Beveland samengevoegd (de caritasinstellingen van Hansweert, Rilland en Yerseke).
- Op 1 januari 2010 werden de twee parochiële caritasinstellingen van de Roosendaalse parochies Onze Lieve Vrouw en Emmaus samengevoegd tot één interparochiële caritasinstelling.
- 1 jan 2011 St. Annaparochie Steenberg (zeven parochies).
De caritasinstellingen waren al sinds 1 januari 2002 samengevoegd tot één interparochiële caritasinstelling. Op 1 januari 2011 is dit een parochiële caritasinstelling geworden die de parochienaam volgt.
- 1 jan 2012 St. Elisabethparochie te Raamsdonksveer (zes parochies).
In deze regio waren geen caritasinstellingen. De samenvoeging van de parochies was aanleiding om een caritasinstelling in het leven te roepen.

BIJLAGE 2

OVERZICHT PRIESTERS, DIAKENS EN PASTORAAL WERK(ST)ERS

- 1 jan 2012 Parochie H. Maria, Sterre der Zee, te Hulst (dertien parochies).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.
- 1 jan 2013 H. Andreasparochie te Oostburg (vijf parochies).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.
- 1 jan 2013 H. Pater Damiaanparochie te Goes (acht parochies).
De caritasinstellingen werden tegelijk met de parochies samengevoegd.

Overzicht 'In de duizend gezichten van Uw volk'

Deze tabel geeft de voortgang aan van het beleidstraject 'In de duizend gezichten van Uw volk'.

ACTIVITEIT ^{*1}	MIJLPAAL	% PER 31-12-2012
1 presentatie samenwerkingsverbanden parochies door bisdom	nieuwe verbanden bekend bij parochies	100%
2 regionale projectgroepen gevormd en maken stappenplannen	regionale projectgroepen gevormd en stappenplannen ingediend	100% ^{*2}
3 gesprek samenwerkingsverbanden en bisdomleiding voor akkoord stappenplan	stappenplan geaccordeerd	100% ^{*3}
4 inventarisatie op beleidsterreinen	kwantitatieve inventarisatie afgerond	90% ^{*4}
5 toets aan bisdombeleid vitale parochies	kwantitatieve inventarisatie (keurmerk) ingevuld	85% ^{*5}
6 resultaten inventarisatie en toets besproken met bisdombestuur	vervolgafspraken samenwerking en vitaliteit gemaakt	70%
7 toetsing parochieplannen door bisdom	gemaakte afspraken adequaat verwerkt in parochieplan	30%

- *1 Activiteiten conform het schema uit het bisdommagazine 'Kwaliteit van Parochies', maart 2009, p. 11.
- *2 Eén samenwerkingsverband (swvb) heeft geen projectgroep i.v.m. specifieke omstandigheden.
- *3 Twee samenwerkingsverbanden hebben een mondeling overeengekomen plan van aanpak.
- *4 90% (18 swvb) heeft inventarisatie voltooid, 10% (2 swvb) is met inventarisatie bezig.
- *5 85% heeft kwantitatieve inventarisatie voltooid, 5% is met kwalitatieve inventarisatie bezig.

Overzicht priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers werkzaam in het parochiepastoraat
Onderstaand overzicht geeft een beeld van het verwachte verloop in het aantal priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers dat werkzaam zal zijn in de parochies in het bisdom van Breda.

	2012	2015	2020
PRIESTERS	32	35	27
DIAKENS	15	14	12
PASTORAAL WERK(ST)ERS	51	49	28
TOTAAL	98	98	67

Aandachtspunten:

Bij deze cijfers is rekening gehouden met een instroom van 6 priesters, 2 diakens, 5 pastoraal werk(st)ers voor het parochiepastoraat in de loop van 6 jaar, op basis van het aantal personen dat momenteel de toeleiding volgt.

Voor pastoraal werk(st)ers is er vanuit gegaan dat zij tot 65 jaar doorwerken en voor priesters en diakens dat zij tot 75 jaar doorwerken.

Daarbij geldt dat in:

2015

9 van de 35 priesters boven de 65 jaar zijn, 5 van de 14 diakens boven de 65 jaar zijn.

2020

13 van de 27 priesters boven de 65 jaar zijn, 7 van de 12 diakens boven de 65 jaar zijn.

Studenten bisdom van Breda

Het bisdom van Breda heeft in het totaal zes priesterstudenten: vier studenten volgen de route van Bovendonk en twee studenten studeren aan de Faculteit Katholieke Theologie (FKT). Er zijn vier diakenstudenten.

Studenten Priester- en Diakenopleiding Bovendonk

De Priester- en Diakenopleiding Bovendonk te Hoeven telt in het studiejaar 2012-2013 25 studenten. In het eerste jaar begonnen zes studenten aan de opleiding. Onder hen zijn vier diaken- en twee priesterkandidaten. Daarnaast is er één zij-instromer die zich wil laten vormen tot permanent diaken. In totaal kent de Priester- en Diakenopleiding 13 priester- en 12 diakenstudenten. De laatste jaren vertonen de studentenaantallen op Bovendonk een lichte groei. De Priester- en Diakenopleiding Bovendonk leidt priesters en diakens op voor verschillende bisdommen en voor ordes en congregaties.

- 2007-2008: 16 studenten (12 priesterstudenten, 4 diakenstudenten)
Waarvan 5 nieuwe studenten in het eerste jaar
- 2008-2009: 16 studenten (12 priesterstudenten, 4 diakenstudenten)
Waarvan 3 nieuwe studenten in het eerste jaar
- 2009-2010: 23 studenten (17 priesterstudenten, 6 diakenstudenten)
Waarvan 8 nieuwe studenten in het eerste jaar
- 2010-2011: 23 studenten (16 priesterstudenten, 7 diakenstudenten)
Waarvan 6 nieuwe studenten in het eerste jaar
- 2011-2012: 25 studenten (17 priesterstudenten, 8 diakenstudenten)
Waarvan 5 nieuwe studenten in het eerste jaar
- 2012-2013: 25 studenten (13 priesterstudenten, 12 diakenstudenten)
Waarvan 6 nieuwe studenten in het eerste jaar (2 priester- en 4 diakenstudenten)
en 1 zij-instromer voor het diaconaat.

Gebedskring roepingen

De diocesane gebedskring roepingen komt tweemaal per jaar bijeen: in het voorjaar op Roepingenzondag en in het najaar op het feest van Christus Koning. Aanmelden kan via E gebedskringroepingen@bisdombreda.nl of T 076 5223444.

Fondsen van het bisdom ten behoeve van de priester- en diakenopleiding

- Mgr. Frenckenstichting: diocesaan
De Mgr. Frenckenstichting richt zich op giften van mensen uit het bisdom voor de priesteropleiding. Bank IBAN: NL05 INGB 0668 4309 07 t.n.v. Frenckenstichting, Breda
- Priester- en diakenopleiding Bovendonk: landelijk
De Priester- en Diakenopleiding Bovendonk richt zich landelijk op mensen die willen bijdragen aan de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk, waaronder oud-studenten en hun parochianen. Bank IBAN: NL93 INGB 0002 5806 80 t.n.v. stichting PDOB te Breda
- Opleidingsfonds priesters en diakens bisdom van Breda: diocesaan en landelijk
Het Opleidingsfonds richt zich onder meer via de gebedskring roepingen op het stimuleren van giften door mensen uit het bisdom. Bank IBAN: NL74 RABO 0102 7791 47 t.n.v. Bisdom van Breda Opleidingsfonds priesters en diakens

Fonds nieuw religieus leven

- Het Fonds nieuw religieus leven.
Dit fonds wil diocesane congregaties in de gelegenheid stellen om een bijdrage te leveren ter ondersteuning van initiatieven voor nieuw religieus leven. Het is gewenst voorzieningen te treffen om de roeping van mannen en vrouwen tot het religieuze leven in het bisdom van Breda te stimuleren en kandidaten voor het religieuze leven te ondersteunen; het is gewenst voorzieningen te treffen om initiatieven tot vestiging van religieuze gemeenschappen in het bisdom van Breda te onderzoeken, te bevorderen en te ondersteunen. Het fonds heeft mede tot doel hiertoe financiële middelen te verwerven. Bank IBAN: NL79 RABO 0101 0517 88

BIJLAGE 5 KERNCIJFERS

Totale bevolking:	1.118.000
Aantal katholieken volgens kerkelijke registratie:	437.000 (= 39,1%)
Toegediende doopsels aan 0 t/m 6 jarigen:	2.110
Toegediende doopsels aan 7 t/m 17 jarigen:	70
Kinderen die de eerste communie ontvingen:	2.980
Toegediende vormsels:	1.550
Toetredingen tot de R.-K. Kerk:	40
Toegediende doopsels aan volwassenen (18 jaar en ouder):	30
In de R.-K. Kerk gesloten huwelijken:	345
Priesterwijdingen in 2010:	1
Diakenwijdingen in 2010:	0
Kerkelijke uitvaarten:	2.830
Waarna beaarding:	1.490
Waarna crematie:	1.340

(Cijfers ontleend aan: Pius Almanak 2012, peildatum 31 december 2010)

BIJLAGE 6 KERKGEBOUWEN

Het sluiten van kerkgebouwen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van parochies en het bisdom. Kerkgebouwen zijn eigendom van de parochie, maar de parochie heeft op cruciale momenten overleg met het bisdom, wanneer een besluit van de bisschop nodig is of een machtiging van de econoom. Daarbij worden verschillende factoren tegen elkaar afgewogen, zoals de te verwachte kosten aan het gebouw, de staat van de gebouwen, het aantal deelnemers aan de eucharistievieringen en de zichtbare betrokkenheid van parochianen.

Kerkgebouwen in het bisdom van Breda:

	2000	2005	2011
Noord-Brabant	121	107	103
Zeeland	50	48	47
Totaal	171	155	150

In elf jaar tijd is het aantal kerkgebouwen in het bisdom verminderd met 21, dat is 12%.

Personeelsmutaties bisdomkantoor

Binnen het bisdomkantoor vonden de volgende personeelsmutaties plaats.

Per 1 januari 2012 werd de aanstelling van mevrouw drs. Leny van der Heijden-Scholtens lic. (0,4 fte) als medewerker juridische zaken van het bisdom van Breda verlengd tot 1 juli 2012. Per die datum heeft het bisdom afscheid van haar genomen. Zij was sinds 1 oktober 2010 werkzaam op het bisdomkantoor.

Per 1 januari 2012 is op zijn verzoek de aanstelling van de heer drs. Jos van Genugten, medewerker pastorale dienstverlening, verminderd tot 0,4 fte.

Per 28 januari 2012 is mgr. dr. J.W.M. Liesen bisschop van Breda bij benoeming van paus Benedictus XVI en door het in bezit nemen van de bisschopszetel van het bisdom van Breda. Hiermee eindigde de periode dat mgr. dr. J.H.J. van den Hende apostolisch administrator was van het bisdom van Breda (10 mei 2011 - 28 januari 2012).

Per 28 januari 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers benoemd tot vicaris-generaal van het bisdom van Breda tot 1 augustus 2012, deze benoeming is verlengd tot 1 oktober 2012. Per die datum verleende mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers eervol ontslag als vicaris-generaal van het bisdom van Breda.

Per 1 februari 2012 is de aanstelling van diaken drs. Wim Tobé (0,5 fte) met twee jaar verlengd tot 1 februari 2014. Diaken Tobé werd per 1 februari 2010 voor twee jaar aangesteld als diocesaan functionaris voor de ondersteuning parochiële Caritasinstellingen.

Per 1 mei 2012 is Jan Damen voor 0,8 fte als diaconaal werker gedetacheerd op het project Seniorenpastoraat van de Emmausparochie in Roosendaal.

Per 1 mei 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de pastorale zending ingetrokken van mevrouw drs. E.A.M. van Ommering, gezien haar contract als projectleidster voor het project 'De Heilige Schrift verbeelden' op 30 april 2012 afliep.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. W.M.F. Wiertz benoemd tot bisschoppelijk vicaris van het vicariaat Breda, onder gelijktijdig eervol ontslag als deken van het dekenaat De Baronie. Tevens werd de benoeming tot kanunnik verlengd 'durante munere'.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. P.M.P. Verbeek benoemd tot bisschoppelijk vicaris van het vicariaat Middelburg, onder gelijktijdig eervol ontslag als deken van het dekenaat Zeeland. Tevens werd de benoeming tot kanunnik verlengd 'durante munere'.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen mevrouw drs. A.M.A. Waij benoemd tot stafmedewerker vicariaat van het vicariaat Breda (0,5 fte), onder gelijktijdig eervol ontslag als dekenaal coördinator van het dekenaat De Baronie.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de weledele heer drs. G.H.M. Kok benoemd tot stafmedewerker vicariaat van het vicariaat Breda (0,5 fte), onder gelijktijdig eervol ontslag als dekenaal

coördinator van het dekenaat Zeeland.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de weh. drs. E.R. Bornhijm benoemd tot stafmedewerker vicariaat van het vicariaat Middelburg (0,8 fte), onder gelijktijdig eervol ontslag als dekenaal coördinator van het dekenaat Het Markiezaat en eervol ontslag als diaken in de Sint Christoffelparochie te Halsteren.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de weh. drs. P.H.M.L. Hoefnagels eervol ontslag verleend als dekenaal coördinator van het dekenaat Het Markiezaat wegens het opheffen van de dekenaten in het bisdom van Breda.

Per 1 oktober 2012 nam het bisdomkantoor afscheid genomen van mevrouw A.M. Meulenbroek. Zij werkte parttime voor het jongerenpastoraat.

Per 1 januari 2013 is drs. B.G. Hartmann benoemd tot secretaris-generaal. Hij heeft als taak de bisschop inhoudelijk en organisatorisch te ondersteunen.

Personeelsmutaties pastoraat

Binnen het pastoraat vonden de volgende personeelsmutaties plaats.

Per 1 januari 2012 is de benoeming van de zeh. T.J.J.M. Brooijmans tot waarnemend pastoor van de Elisabethparochie te Sluiskil verlengd tot 1 juli 2012.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende de zeh. H.H.J. Louws benoemd tot waarnemend pastoor van de parochies in het samenwerkingsverband Dongemond. Deze benoeming gold tot 1 augustus 2012.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende de zeeerwaarde heer P.A. Heye, priester van het Bisdom van Breda, benoemd tot pastoor van de parochie Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming te Prinsenbeek. De heer Heye is daarnaast pastoor van de Nazarethparochie te Breda.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende de heer G. Fennema benoemd tot kandidaat-diaken voor de parochies van het samenwerkingsverband Alphen/Gilze.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende de zeh. J.H. van der Laer benoemd tot waarnemend pastoor van de parochie Breda-centrum te Breda.

Per 1 januari 2012 is de tijdelijke overeenkomst (0,79 fte) van mevrouw drs. E.R.M. Ettes als pastoraal werkster van de drie parochies van Roosendaal omgezet in een benoeming voor onbepaalde tijd.

Per 1 januari 2012 is de tijdelijke overeenkomst (0,4 fte) van mevrouw dr. P.J. Versnel-Mergaerts als pastoraal werkster van de drie parochies van Roosendaal omgezet in een benoeming voor onbepaalde tijd.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende de zep. P.M.J. Schakenraad scj. eervol ontslag verleend als pastoor van de parochie van de Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming te Prinsenbeek.

Met ingang van 1 januari 2012 verleende mgr. dr. J.H.J. van den Hende de heh. P.A.E. de Rooij eervol ontslag als deken van het dekenaat Het Markiezaat. Vanaf genoemde datum is de zeh. ing. P.A.E. de Rooij voor 0,5 fte beschikbaar als pastoor van de Immanuelparochie te Zevenbergen.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende heh. R.B.J. van Bronswijk eervol ontslag verleend als eindverantwoordelijk priester van de parochies die de regio Dongemond vormen.

Per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J. van den Hende de heh. mgr. drs. H.C.M. Lommers eervol ontslag verleend als waarnemend pastoor van de parochie Breda-centrum te Breda.

Op 6 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende aan de weledele heer A.C.P.M. van Boekel met terugwerkende kracht van 17 januari 2011 de pastorale zending verleend voor zijn werk als pastoraal werker bij R.J.I. Den Hey-Acker te Breda.

Op 25 januari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende aan mevrouw M.M. Simons pastorale zending verleend met terugwerkende kracht per 8 december 2011 voor haar werk als pastoraal werkster bij de zusters Franciscanessen van Mariadal.

Met ingang van 1 februari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende mevrouw C.C.R. van de Wiele benoemd tot pastoraal werkster in de parochie H. Maria Sterre der Zee te Hulst, onder gelijktijdig eervol ontslag als pastoraal werkster in de regio Midden Zeeuws-Vlaanderen.

Per 1 februari 2012 heeft mgr. dr. J.H.J. van den Hende mevrouw M.M.B. van Veldhoven benoemd tot pastoraal werkster van de Sint Elisabethparochie te Raamsdonkveer.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. J.H. van der Laer benoemd tot projectleider van het Seniorenproject van de Vijf Heiligen Parochie (0,4 fte) te Made.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. G.J.M. van Leijssen benoemd tot parochieadministrator van de H. Catharinaparochie te Oosterhout.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. J.M.J.F.M. Witteveen eervol ontslag verleend als pastoor in de zin van eindverantwoordelijke priester van de Jeruzalemparochie te Breda, de H. Maria Hemelvaart te Bavel en de H. Laurentius te Ulvenhout. Tevens heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. J.M.J.F.M. Witteveen met ingang van dezelfde datum benoemd tot parochievicaris van voornoemde parochies.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de heh. V.G.P.J.M. Schoenmakers benoemd tot parochieadministrator van de Jeruzalemparochie te Breda, de H. Maria Hemelvaart te Bavel en de H. Laurentius te Ulvenhout.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. A.P.H.M. Kamps eervol ontslag verleend als pastoor van de H. Catharinaparochie te Oosterhout.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de heer drs. G.L.J. Kester eervol ontslag verleend als pastoraal werker van het samenwerkingsverband van de regio Breda Noord-Oost.

Per 1 maart 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. P.J.M. van Gorp eervol ontslag verleend als parochieadministrator van de Jeruzalemparochie te Breda, de parochie H. Maria Hemelvaart te Bavel en de H. Laurentius te Ulvenhout.

Mgr. dr. J.W.M. Liesen heeft de pastorale zending, die mevr. drs. M.A.C. van Maasacker als pastoraal werkster van de St. Christoffelparochie te Halsteren ontving, per 1 april 2012 met dank voor haar inzet ingetrokken.

Mgr. dr. J.W.M. Liesen heeft de weh. J.J.M. den Held op zijn eigen verzoek eervol ontslag verleend met terugwerkende kracht per 23 april 2012 als diaken van de parochies die samen de regio Zundert vormen wegens het bereiken van de leeftijd van 65 jaar.

Per 12 mei 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de weh. A. Leeflang eervol ontslag verleend als diaken van de Sint Annaparochie te Steenberg.

Met ingang van 1 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen mevrouw L. Robijn, geass.o.carm., benoemd tot pastoraal werkster in de Sint Christoffelparochie te Halsteren, onder gelijktijdig eervol ontslag als pastoraal werkster van de parochies O.L. Vrouw in 't Woud te Wouw en De Bron te Hoogerheide.

Met ingang van 15 juni 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de weh. drs. E.R. Bornhijm benoemd tot diaken (0,2 fte) voor de parochies O.L.V. in 't Woud te Wouw en De Bron te Hoogerheide.

In aansluiting op zijn benoeming als kandidaat-diaken per 1 januari 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de weh. G. Fennema per 18 juni 2012 benoemd tot diaken van de parochies van het samenwerkingsverband Alphen/Gilze.

Vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen met ingang van 1 augustus 2012 de pastorale zending ingetrokken van mevrouw E.M.J. Peters-Hoebink voor haar werk als pastoraal werkster bij de zusters Franciscanessen te Etten-Leur.

Per 1 augustus 2012 is de benoeming van de heh. drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers als parochie-administrator van de Jeruzalemparochie te Breda en de parochies H. Maria Hemelvaart te Bavel en de H. Laurentius te Ulvenhout verlengd tot 1 juni 2013.

Met ingang van 1 augustus 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de pastorale zending van mevrouw Th. de Meijer-Smits, op haar verzoek ingenomen voor haar werk als lid van het pastoraal team van de Lievevrouweparochie te Bergen op Zoom. Mevrouw de Meijer werkt vanaf 1 augustus bij de zusters Franciscanessen van Mariadal te Roosendaal, waarvoor zij de pastorale zending van de bisschop heeft gekregen.

Per 1 september 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. F.M. Verheije benoemd tot pastoor (0,5 fte) van de parochies van het samenwerkingsverband Rucphen naast zijn taken als pastoor van de parochies H. Trudo te Zundert en H. Bavo te Rijsbergen.

Per 1 september 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. P.M.P. Verbeek benoemd tot parochieadministrator van de parochie H. Maria Sterre der Zee. Deze benoeming geldt voor één jaar.

Per 1 september 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. H.H.J. Louws eervol ontslag verleend als parochieadministrator van de parochie Sint Elisabeth, samenwerkingsverband Dongemond. Pastor Louws blijft als priesterassistent beschikbaar voor de Sint Elisabethparochie.

Per 1 september 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. N.M. Schnell eervol ontslag verleend als pastoor van de parochies van het samenwerkingsverband Rucphen. Naast zijn taak als rector van Priester- en Diakenopleiding Bovendonk zal drs. N. Schnell met instemming van het Aartsbisdom Utrecht voor 40% van zijn tijd een studieopdracht uitvoeren.

Per 15 september 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers benoemd als parochieadministrator van de parochie Sint Elisabeth te Raamsdonkveer.

Per 1 november 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. R.B.J. van Bronswijk benoemd tot pastoor van de H. Catharinaparochie te Oosterhout.

Per 1 november 2012 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. G.J.M. van Leijsen eervol ontslag verleend als parochieadministrator van de H. Catharinaparochie te Oosterhout.

Per 1 januari 2013 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. P.M.P. Verbeek benoemd tot parochieadministrator van de Elisabethparochie te Sluiskil. Deze benoeming geldt tot 1 juli 2013.

Per 1 januari 2013 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de ew. zuster E.Th.G. van Dijk, fdnsc benoemd tot pastoraal werkster van de parochies van de IPV regio Oudenbosch. De benoeming in de omvang van 8 uur per week is ter vervanging van zwangerschap en loopt af op 30 juni 2013.

Per 1 januari 2013 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. T.J.J.M. Brooijmans eervol ontslag verleend als parochieadministrator van de H. Elisabethparochie te Sluiskil.

Per 1 januari 2013 heeft mgr. dr. J.W.M. Liesen de zeh. drs. N.E.P. Meurkens eervol ontslag verleend als lid van het pastoraal team van de parochies die het samenwerkingsverband Nazarethparochie te Breda en de parochie Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming te Prinsenbeek vormen.

Dit is een uitgave van het bisdom van Breda

Veemarktstraat 48, 4811 ZH Breda

T 076 5223444

E secretariaat@bisdombreda.nl

F 076 5216244

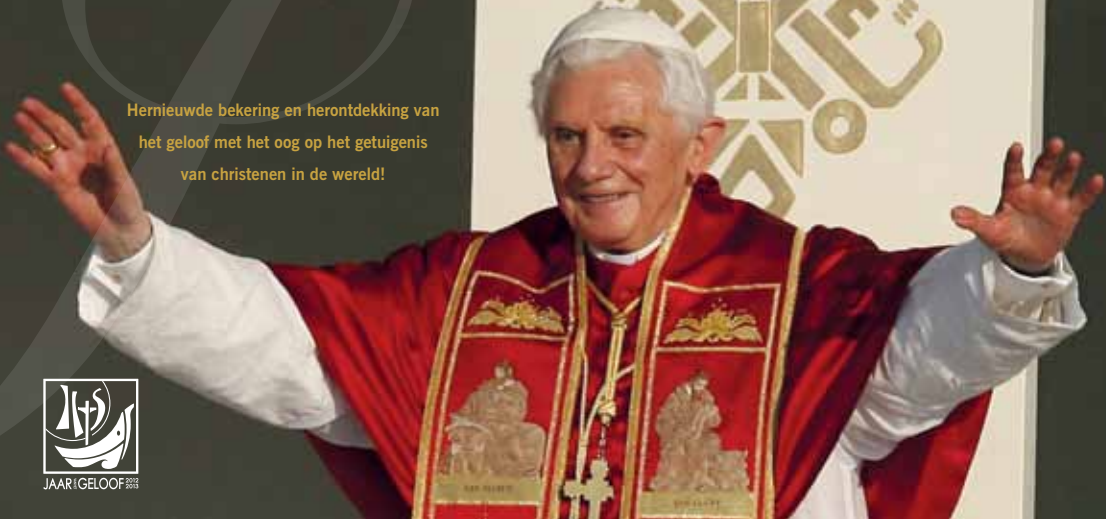
I www.bisdombreda.nl

Februari 2013

JAAR VAN HET GELOOF!

11 OKTOBER 2012 - 24 NOVEMBER 2013

Hernieuwde bekering en herontdekking van
het geloof met het oog op het getuigenis
van christenen in de wereld!

*“Christus zendt ons vandaag evenals toen uit
over de wegen van de wereld
om zijn evangelie te verkondigen
aan alle volken van de aarde.”*

Paus Benedictus XVI (Porta fidei nr. 7; Mat. 28, 19)

www.jaarvanhetgeloof.nl

